БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

1969 ч. НОЯБРЬ 1 СУББОТА № 258 (8104).

Өртээ 2 көп.

В. И. ЛЕНИН — ОКТЯБРЬ ТӨӨГҮЗҮНҮҢ ДУГАЙЫНДА

Совет күрүнениң тургузуучузунуң төрүттүнген хүнүнден бээр 100 чыл болурунга уткуштур «Эртем» парлалга чери «В. И. Ленин—Россияга пролетар революциязының төөгүчүзү» деп ном парлап үндүрген. Октябрьның төөгүчүзү В. И. Ленинниң дугайында шинчилел ажылын ниитижиткен түңнел кылдыр парлаан. Ол баштайгы ном ол. Оон автору А. Г. Черных Октябрь революциязының төөгү әртемиже В. И. Ленинниң кирген улуг улуг-хуузун тайылбырлап бижээн.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының төөгүзүнүң дугайында ленинчи бодал төөгүнүң буржуаз болгаш биче буржуаз хажыдыкчыларынга удур ең чидиг демисел үезинде тургустунган деп, автор демдеглээн. Номда Россияга пролетар революциязының төөгүзүнүң дугайында эсерменьшевик болгаш чөөн-оппортунистиг үеелдерге удур В. И. Ленинниң демиселин көргүзүп тайылбырлаан.

Боттуг фактыларны марксисчи өзү-биле анализтээнин барымдаалап, революстуг Россияның амыдыралын чырыткан, чүгле шынчы төөгү номун ажылчы чоннарга үндүрүп берген турарын В. И. Ленин негеп чораан деп, шинчилекчи демдеглээн.

Түңнел кезээнде Россияга пролетар революциязының төөгүзүнүң дугайында ленинчи бодалды камгалап алган, совет төөгү әртеминиң чедишкиннерин чугаалаан.

(СЭТА).

ШКОЛАЧЫЛАРНЫҢ ИДЕЙЛИГ ДАДЫГЫЫШКЫНЫ

Аныяктарның коммунистиг кижизидилгазинче В. И. Ленин улуг кичээнгейни салып чораан. Кижизидилге болгаш өредилге херээ коммунистиг моральга аныяктарны кижизидери болган турарын ол онзалап айтып чораан. Аныяк - өскенниң коммунистиг кижизидилгезиниң болгаш идейлиг дадыгыышкынының айтырыы бистиң партиявыстың кичээнгейиниң төвүнге кезээде туруп келген.

Оолдар, кыстарның өредилгези болгаш кижизидилгези дээш школаның ролю канчаар-даа аажок улуг. Аныяктарны төлептиг салгал кылдыр кижизидериниң чаагай хөрээн улус өредилге органнары шиитпирлеп турар. Ынчангаш школаның мурнунда улуг харыысалга, бедик бүзүрел туруп турар. Чурттуң ажылчы чонунга хамаарыштыр школачыларның саны база хөй. Чыл келген тудум-на хөй оолдар, кыстар ортумак школаны доозуп, оларның өлөөн хөйү бот-тускайлаң амыдыралдың оруунче кирип турарын билир бис. Бистиң республикада безин ортумак школаны чыл бүрү муң ажыг кижи доозуп турар.

Ниити билиг школазынга ортумак әртем чедип алгаш, бүдүрүлгеге ажылдап артып турарлар хөй. Школага чедип алган билиг нурлавырлары-биле олар чүгле чепсегленген болур. Ынчангаш школачыларны әртем болгаш политиктиг билиглер-биле ханы чепсеглээриниң онза чугулазы ында. Төрөөн чуртунга бердинген, быжыг туруштуг, принципиалдыг хамаатыларны школалар хевирлеп кижизидип турар.

Уругларның идейлиг кижизидилгезин чорударынга пионер, комсомол организацияларының ролю улуг болуру чугаажок. Школаларда партия организациялары бо ажылга эң-не кеску, удуртукчу рольду ойнаар. Ол ышнаш политиктиг билиглерни чедип алырының кол звенозу обществоведение болгаш төөгү әртемнери болур. Ук әртемнерниң башкылаашкынын бо хүнгү негелделерге дүүштүр чорудуп, амыдырал-биле ханы хөлбап турар башкылар бистиң школаларывыста эвээш эвес. Оларның чорудуп турар ажылы тускай салган сорулгаже угланган, ханы утка-шынарлыг. Бистиң улуг Төрөөн чуртувус, Владимир Ильич Ленинниң үндезилээни Коммунистиг партия, патриотизм болгаш интернационализм дугайында беседаларның кижизидикчи утказы улуг. Ленинчи идеяларның чайыннанчак тиилелгези, бо хүнгү амыдыралда оларның боттанылгазы уругларга дириг чижек ол болур.

Бүгү совет улус, буруңгаар депшилгелиг кижи төрелгетен улуг баштыңчы болгаш башкы Владимир Ильич Ленинниң төрүттүнгениниң бээр 100 чыл болур оюн уткуур дээш белеткенип турар. Школачыларның идей-политиктиг кижизидилгезинге ол бедик көдүрүүшкүнү чедиишкиннинг ажыглаары чугула. Ленинчи юбилейни төлептиг уткуурунче угланган ажылдарны республиканың школаларында эвээш эвести ылып чоруткан. Ильичиниң амыдыралының болгаш ажыл-чорудулгазының үлегеринге уругларны кижизидер ажылды школалар чорудуп турар. «Ленинчи өзү-биле өренир болгаш чурттаар» деп кыйгырыгның адаа-биле бүгү-ле өредилге-кижизидилгелиг ажылды чорудуп турар школа коллективтери бисте бар. Туранның № 1, Кызылдың № 7 болгаш еске-даа школалар каш чыл улаштыр чорудуп келген күнеиишкиннг ажылының сөөлгү үе-чадазын бо өредилге чылында эгелээннер. Чаңгыс аай угланыышкынныг, демниг чорудуп келген улуг ажыл-херектерни эчизинге чедир улам соруктуг чорудар апаар.

Сөөлгү чылдарда бистиң школаларывыста революсчу, дайынчы болгаш күш-ажылчы чаңчылдарга уругларны кижизидеринче сагыш салдынган. Аңаларның дайынчы алдары кеззэде өшпес. Дайынның болгаш күш-ажылдың хоочуннарының сактыышкыннары, чылыг сөстери аныяк салгалга өредиглиг улуг үлегер болур. Төрөөн чериниң әрткен болгаш амгы үезин уруглар сонуургап турар. Аныяк шинчиленчилериниң күжү-биле хоорай, суурларның, билдинмес маадырларның төөгүзү бижиттинген. Ынчалза-даа ындыг хемчеглерни чер болганда чорутпайн турары четпес. Школачыларның идейлиг деңнелин эжижидер дээни ол-дур. Бистиң өреникчилеривис билиглериң үндезиннери-биле быжыг чепсегленген, бедик сагылга-чурумнуг, аажы-чаң, мөзү-шынар талазы-биле туруштуг демиселчилер болур ужурлуг.

Марксисчи-ленинчи билиглериң үндезиннери-биле уругларны чепсеглеп, коммунистиг мировоззрениега кижизидериниң бүгү-ле аргалары бистиң школаларывыста бар. Ук ажылды хүн бүрү кичээлдерге, класстан дашкаар ажылдарга, политбөлгүмнерге чорудар ужурлуг. Ону чаңгыс аай угланыышкынныг чорударын школалар дирекциялары, партия организацилары таарыштыр планнаар. Ленинчи юбилейни уткуур дээш чорудуп турар хемчеглер маңаа эң кол черни эзлээр. Төөгү, обществоведение кичээлдеринге, комсомолчуларның политиктиг болгумнериниң, клубтарының кичээлдеринге өреникчилерниң политиктиг билиглерин ханыладыр, бистиң чуртувуста, социалистиг чурттарда база даштыкыда бооп турар болуушкуннарны шын сайгарып билирин чаңчыктырарынче кичээнгей салыры чугула.

Школачыларның идейлиг дадыгыышкынының айтырыгларын башкылар чөвүлелдеринге, партия, комсомол хуралдарынга эвээш чугаалажып турар. Школалар удуртукчулары, улус өредилге органнары өредилге-кижизидилгелиг ажылдың деңнелин бедидеринге чугула салдарлыг идей-политиктиг кижизидилгени кошкатпас дээш доктаамал сагыш салыры чугула.

«Оолдар болгаш кыстар! Марксисчи-ленинчи теорияны чуткүлдүг шиңгээдип алыңар! Революсчу идеаларга шынчы болуп, коммунизмниң идепкейлиг тургузукчулары болуңар!» — деп Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 52 чыл оюнга СЭКП ТК-ның Кыйгырыгларында чугаалап турар. Идея талазы-биле дадыкан салгалды кижизидер дээш бүгү аргаларны ажыглап, улам чедиишкиннг ажылдаар дээрзинге школа болгаш улус өредилге ажылдакчыларынга бүзүрөп болур.

Чырыдыышкын ажылдакчылары! Улус өредилгезин бүгү хемчег-биле сайзыраңгайжыдынар! Ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезинге улам идепкейлиг киржиңер!

(Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 52 чыл оюнга СЭКП ТК-ның Кыйгырыгларындан).

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ АЖЫЛЧЫ ЧОНУ! БЕШ ЧЫЛДЫ ХУУСАА БЕТИНДЕ КҮҮСЕДИР ДЭЭШ СОЦИАЛИСТИГ ЧАРЫШТЫҢ ТУГУН БЕДИК ТУДУҢАР! В. И. ЛЕНИННИҢ ТӨРҮТТҮНГЕН ХҮНҮНДЕН БЭЭР 100 ЧЫЛЫН КОММУНИСТИГ ТУРГУЗУУШКУНГА ЧАА-ЧАА ЧЕДИИШКИННЕРИВИС-БИЛЕ УТКУУЛУ!

(Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 52 чыл оюнга СЭКП ТК-ның Кыйгырыгларындан).

УЛУГ ОКТЯБРЬГА УТКУШТУР

ТИИЛЕКЧИГЕ КЫЗЫЛ ТҮК

Ажылчы чоннар депутаттарының Тожу район Совединиң күүскому болгаш күрүне албан черлериниң профвилел райкому районнуң көдээ Советтериниң аразында социалистиг чарыжының үшкү кварталда түңнелин үндүрген.

Тоора-Хем көдээ Соведи организас-массалыг ажылын эжижиткен. Сессияларын, күүском хуралдарын план өзүгаар чорудуп, аңаа бүдүрүлге, тудуг-суур, культура амыдыралын чугула айтырыгларын шиитпирлеп келген. Депутаттар, доктаамал комиссиялар, хөй-ниити организациялары-биле ажылын эдээн эжижиткен.

Оон түңнелинде Тоора-Хем көдээ Совединиң девискээринде амыдырал хандырылга комбинады эрткен 9 айларның бүдүрүлге планын ажыр күүсеткен. Суурда 500 ажыг дес ямы-бүрү ыяштарны олурткан, орук, көвүрүг септеп, кудумчулар таартыр талазы-биле эдээн ажылдар кылдынган.

Үшкү кварталда социалистиг чарыштың түңнелинде бирги черни алган Тоора-Хем көдээ Совединиге (күүском даргазы И. Д. Селин, секретары А. Ф. Рябцева) райкүүскомуң болгаш күрүне албан черлериниң профвилел райкомунуң Советтер аразында пилчилир Кызыл тугун тывыскан.

Ак-Довурактың дагжылары

«Тыва даг-дүгү» комбинаттың даг рудникинде забойщиктер бригадаларының аразында Улуг Октябрьның 52 чыл оюнга чедиишкиннг ужуражыр дээш социалистиг чарыш калбарган. Орта Ховалыг Шуртунуң удуртканы забойщиктер шылгараан. Олар октябрь айда 33 тонна шилиттинген даг-дүгү чыыр тургаш, 34 тоннаны дужаагаш, даалгазын ажыр боттандырган. Бригадада С. Белек, Э. Доржу, Х. Ооржак ышкаш мурнакчылар хөй.

Ооржак Шевер-оолдуң удуртканы комсомолчу-аныяктарның бригадазы октябрь айның планын ажыр күүсеткен.

Күш-ажылчы чедиишкин

Өвүр районнуң ажыл-ишчилери В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 100 чыл болур оюнга төлептиг ужуражыры-биле алган социалистиг хүдөөлгезин эрестиг күүседип турар.

«Торгалыг» совхозтуң ажылчыннары көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрерин әрткен чылдың бо үезиниң деңнелинден дыка көвүдеткен. Күрүнеге эт садарының чыл планын 103, дүктү 101 хуу күүсеткен. Сүт садарының чыл планын Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 52 чыл оюнга чедир күүседир дээш фермаларның саанчылары социалистиг чарышты калбарткан.

«Кызыл түк» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчулары база багай эвес ажылдаан. Күрүнеге сүт, эт садарының чыл планын күүсеткен.

КОММУНИСТЕР МУРНУКУ ОДУРУГДА

Тыванын өңнүг металлургиязының баштайгызы — кобальт комбинадының тудуу доостур чоокшулаан тудум, ында ажыл-ишчулам хайныгып турар. «Тыва кобальт» тудуг эргелелинде партия организациязының секретары Ольга Васильевна Малютина бригада бүрүзүнүң түңү кылганын, ам кайы объектиде ажылдап турарын болгаш оларда чеже коммунистериң барын база оларның кандыг партийжи даалганы күүседип турарын чоргаарал-биле чугаалаар.

Тудуг эргелелинің партия организациязында 36 коммунист бар. Оларны тудугнуң харыысалгалыг участоктарында быжыглаан. Ынчангаш партия кежигүннери тудугжуларның улуг коллективиниге боттарының авангардчы ролюн көргүзүп, бүгү тудугжуларны күш-ажылчы чаа-чаа чедиишкиннерже мобилизастап турар. Партия организациязының секретары маңаа чижек кылдыр аныяк коммунист Мерген Бадыжыктың дугайын чугаалаар. Үш чыл мурнунда эш Бадыжык шериг албанындан халажып келгеш, бо тудугга ажылдап эгелээн. Аныяк ажылчын бызаңчы-бетонщик мергежилди чедип алган болгаш бүдүрүлгениң мурнакчыларының бирээзинге санады берген. Иргит Мөңгеге удурткан бригаданың кежигүннери аныяк коммунисти эки ажылы, хөй-ниитиниң ажылынга идепкейлиг чоруу дээш хүндүлээр. Бригадага политиктиг информацияны доктаамал чорударындан аңгыда, бригаданың күш-ажылын шын организастаар, чурум үрекчилерни сойгалап илередир талазы-биле эш Бадыжык бригадириниге тодаргай дузаны көргүзүп турар. Бо бригадада база бир аныяк коммунист Иван Лаңзының дугайында база-ла ыдыг сөстерни дыннап болур.

Мурнакчы тудуг бригадаларының удуртукчулары коммунистер А. Глухов, И. Мөңге, В. Драгун, И. Карпов болгаш оон-даа өскелер коллектив кежигүннериниң ортузунга кижизидилге ажылын күштелдирер, күш-ажылдың чаа арга, дуржулгазын бүдүрүлгеге шиңгээдир талазы-биле көскү ажылдарны боттандырып турарлар.

Партия организациязының ажыл-чорудулгазында кол түүл болза, коллективке кижизидилге болгаш организаторжу ажылды күштелдирип турарында. Ылаңгыя партия хуралын ай санында эрттирип, аңаа хүлээп алдынган шиитпирлерниң күүселдезиниге доктаамал контрольду тургускан. Ажык хуралдарга тудугга хамаарышкан айтырыгларны үргүлүү чугаалажып турарындан аңаа бригадирлер, мастерлер, участок начальниктери болгаш аңаа ажылчыннар хөйү-биле олуржуп, үнелиг санал-оналын киирип турар апарган. Август айның төнчүзүнде болган ажык хуралга, күш-ажылдың сагылга-чурумунуң дугайында айтырыгны чугаалашкан. Беш үс ажыг тудугжуну хаара туткан коллективтиң ат-алдарын ийчаңгыс кижилер төлеп чок чоруу-биле баксырадып турарының болгаш оларны эде кижизидериниң дугайында хөй дугаа аңаа болган. Хуралдың шиитпирин өзугаар бо айтырыгны бригада, участок бүрүзүнге чугаалашкаш, күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглаар, кижилериниң ажылынга саат ужураштырып турар четпестерин чайладыр талазы-биле эдээн хемчеглерни боттандырган.

Кижизидилге ажылын күштелдиреринге хана парлалгазының ролю улуг. Хана солунга, агитхуудуска үнген материалдарны болгаш медээлерни партбюро доктаамал хайгаарап турарындан шүүмүүлеллиг материалдарның дээштии бедээн. Чоокта чаа үнгеп «Молнияга» турнуктурулга салбырында каңналга ажылының оожум чоруп турарын бижээш, оон чылдагааны кол механика килдизиниң четпес ажылында деп айыткан. Кол механик эш Немков ону номчааш, партбюрога чаргылдажып чедиш келген. Бюро кежигүннериниң сапалын өзугаар бо айтырыгны планеркага тургускан. Аңаа кол механика килдизиниң ажылын шыңгыы анализтээн болгаш тус-тус участок удуртукчуларының бот-харыысалгазын бедидер, тудуг ажылының технологиязын сагыыр, ажылдың фронтузун баш удур белеткээр дугайында айтырыгларны лугурушкан.

Тудугжуларның ортузунга кижизидилге болгаш политмассалыг ажылды күштелдиргени, харыысалгалыг участоктарда коммунистериң күжүн таарыштыр тургусканы тудугмонтаж ажылдарының темпиаан дүргедеткен. Тудугжулар автоклав салбырын, компрессор станциязын, төп септелге мастерскаязын, аммиак складын, үүрмектеп хоюглаар салбырны болгаш өске-даа белдирлерни ажылчын комиссияга дужаапкан. Амгы үеде ажыл кол металлургия четинде калбарган. Ында ажылдап турар бригадалар хүнүң нормазын 125—130 хуу күүседип турар.

Ю. КОСОВ.

ЧУРУКТАРДА: Хову-Аксында «Тыва кобальт» комбинадының тудуун кылчып турар шалыпчылардан Анатолий Глуховтуң бригадазында тудугжу Владимир Грядкин биле мергежилдиг шеверлекчи Мария Саражакова.

О. ОХЕМЧИКТИҢ фотолары.

МУРНУНДА «ТЫВА КОБАЛЬТ»

Таңды районнуң үлетпүр бүдүрүлге черлери планда көрдүнген ниити продукция бүдүрериниң тос айлар планын 105,9 хуу күүсеткен. Ленинчи юбилейге болгаш Улуг Октябрьга алдар болдурган социалистиг чарыштың мурнуку одуруунда «Тыва кобальт» комбинадының коллективи чоруп, әрткен айларның ниити продукция бүдүрер талазы-биле планын 111,6 хуу күүсеткен.

Хову-Аксының хлеб заводу, Бай-Хаактың ыяш ажыл-агый черн бердинген даалганы амыдыралга боттандырар дээш эки ажылдаан.

Ленинчи комсомолга тураскааткан

КЫЗЫЛ-МАЖАЛЫК. (Телефон-биле). Барыын-Хемчик районнуң комсомолчулары ленинчи комсомолдуң хүнүн күш-ажылчы чедиишкиннерлиг уткуп, байырлалдыы-биле демдеглеп әрттирген.

Район төвүнге 400 хире кижи киржикчилиг байырлыг хурал болган. Орта «Ленинчи комсомолдуң 51 чыл оюнуң дугайында» илеткелди ВЛКСМ райкомунуң секретары В. Монгуш кылган. Хамааты дайынынып киржикчизи С. Корчевский, СЭКП райкомунуң секретары К. Ак-кыс чүве чугаалаан.

ВЛКСМ райкому ленинчи комсомолдуң хүнүнде комсомолчу-аныяктарның коллективтериниң аразында социалистиг чарыштың түңнелин үндүрген. Ажыл-агыйларда комсомол организацияларындан «Большевик» колхозта комсомол комитеди (секретары В. Иргит), школалардан Кызыл-Мажалык ортумак школа (секретары Л. Ооржак) тиилекчи болган, оларга ВЛКСМ райкомунуң шилчиир Кызыл туктарын тывыскан. Сүт-бараан фермаларындан «Барлык» совхозтуң Бижиктиг-Хая фермазы сүт садар планын әрткен айларда 118 хуу күүсеткеш, бир инектен 1450 кг сүттү саап алгаш мурнакчы болган. Ынчангаш ферма комсомол райкомунуң шилчиир вымпелин чаалап алган. Ол шиңгааллдарны байырлыг хуралга тывыскан.

Социалистиг чарыштың тиилекчилери ленинчи юбилейге чедир алган хүлөөлгезин болдур болгаш ажыр күүседир дээш улам эки ажылдаарынче районнуң аныяктарын кыйгырган.

БЕШ ЧЫЛДЫ — ХУУСАА БЕТИНДЕ

Шалыпчы металлургтар

Чурттуң улетпүрүнүң хөй-хөй будурулге черлериниң коллективтери ленинчи юбилейге алдар болдурган шалыпчы ажыл чарыжының чедиишкиннерин айыткап турар.

Луганск областың «Кызыл Луганск хөмүр-даш» трезинин «Коммунизм тугу» шахтазының коллективи бо чылын пландан ажыр каскан чүс эшелон хөмүр-дажын чүдүрүп чорударын доосканы. Ында күчүлүг комплекстериниң дузазы-биле антрацит казып турар. Казылда черинден Ю. Кричевскийниң бригадазы хүниүн-не муң-муң тонна хөмүр-дашты казып турар. Будурулге черинин коллективи даалгазын бүгү көргүзүглер аайы-биле ажыр күүсетнеш, бодунуң чыл хүлөөлгелерин хуусаа бетинде күүсеткен. Оттулар чүүлдүн тонна бүрүзүнүң бот-үнези планнаттынганынан 46 көпеек чиик.

Донецкиниң металлургия заводунуң кан эзилдиричилериниң үштүң ийи кезии графинти мурнадыр эзилдириг кылып турар. Бүгү суугуларның пландан ажыр будурген продукциязы улам көвүдеп турар. Кан эзилдиричилери чыл хүлөөлгезин хуусаа бетинде күүсеткен — муң-муң тонна мөгаллды немей будурген. «Чиатурмарганец» трестиң коллективи чыл планынан ажыр муң-муң тонна чиг-этти берген. Чиатур рудазы эвилелдиң ниитизи-биле тып турар рудазының 40 хуу хирези болган. Ону делегейниң дөртен чуртунче чорудуп берип турар.

Сонгу-Уралдың боксит рудникинин казынчылары чедиишкиннг ажылдап турар. Олар боттарының будурулге черинин 35 чыл оюн демдеглээн.

(СЭТА-ның корр.).

ХҮН АЙТЫРЫЫ — КЫШКА БЕЛЕТКЕЛ

«СҮТ-ХӨЛ» СОВХОЗТУҢ ажыл-ишчилери ниитиниң малынга чылыг болгаш тодуг кыштаглаашкынны тургузар дээш кышка белеткелди шапкынчыдыр турар. Совхозтуң шээр малы 195, бода малы 55, чылгызы 7 коданга кыштаглаар.

Малдың баш санын өстүрериниге, оон продуктулуг чоруун бедидеринге кол чүүл — быжыг чем базаны тургузарынга бо чылын ажыл-агыйга организастыг ажылдар кылдынган. Сиген белеткелинин планы 117 хуу күүсеттинген. Силос әрткен чылга деңнәәрге 5 муң тонна хөй белеткеттинген. Тараанын бүгү саваңы бүрүү-биле бөлүнген болгаш ону фермалар, бригадаларже сөөртүп чедирери организастыг чоруттунуп турар. Бүгү-ле кыштагларда белеткел ажылдары хайныышкынныг чоруп, эрги кажааларны септеп чылыглаар, чурталга бажыңнарын чугайлап, шеверлээри-биле хойжу бригадаларын, фермаларын звенолары ажылдап турар.

Коммунист С. Аппак, М. Оттук, М. Даваалаң бригадирлээн Манчуректе, Оргу-Шөлде, Үстүү-Ишкинде хойжу бригадалар, Ортаа-Тал, Ак-Даш сүт-бараан фермалары кышка белеткелин чедиишкиннг доосканы. Шеми-Аксы фермазын эттиг угланыышкынныг мал өстүрер кылдыр эде организастап, оон чаартылгазын чорудуп турар.

* * *

МӨҢГҮН-ТАЙГА РАЙОНДА мал кыштаглаашкынына белеткел ажылдары организастыг дооступ турар. Бо хүннерде кыштагларже сиген, оттулар ыяш сөөртүлгелерин чорудуп турар.

«Мөген-Бүрен» колхозтуң Шегетей малчыннары кыштагларда кожун четкилей бергилээн. Малчыннар эштер Алдын-оол, Көже, Әмер-оол, Хүлер-оол оларның кижи бүрүү кыштагларында 5 тоннадан хөй сигенни чедирип алган. «Малчын» колхозтуң ажылишчилериниң кыштаглаашкынына белеткели организастыг дооступ турар.

ЧАА СТАНОК

Трактор андазыннарының бистери чер аңдарып турар үеде дүргени-биле элеп турарын механизаторлар эки билир. Элей бергеи бисти чаа бис-биле солуп турар болгай. Механизаторга шак бүрүзү үнелиг турда, бистер солуурунга эдээн үе әртип турар.

Ону болдурбазы-биле автогей-машина тудуунуң Бүгү-эвилел әртем-шинчилел институ Москвада кислород тудуунуң заводу-биле кады чаа СГЛ—Г—68 деп станокту чогаадып кылган. Ол станоктуң дузазы-биле элей бергеи бистиң кырынга кадыг каңнаашкынны кылыр, оон түңнелинде эрги бис куякталдыр каңнаттынып, кадыыр. Аңаа бистен он катап ажыг үеде ажылдаар арга тургустунар.

Станокту кылып алыры берге эвес, аңаа үүдүрген чарыгдал чартык чыл иштинде дуглаттынар. Ук станок-биле эзлчет дургузунда 60 бисти чаартып болур. Ол станокка каңнаашкын чурумун билир кандыг-даа слесарь-механизатор ажылдап шыдаар. Чаа станок-биле чер ажылында механизаторниң өске-даа бистерин кадырып, чаартып болур.

Бистиң республиканың ажыл-агыйлары бир чыл дургузунда-ла тракторларының андазыннарының 60 муң ажыг бистерин солуп, аңаа 50 муң ажыг рубльди чарыгдап турар, а чаа станокту ажыглап эгелээнинде соонда чарыгдал эвес, харын каңналга тургустунуп эгелээр.

П. ОЛДЫГЕР.

Шапкын хөгжүлде

ТЫВАНЫҢ АВТОТРАНСПОРТУ

Совет Тываның экономиказының, культуразының шапкын хөгжүлдезин улус ажылагыйының бүгү адырларындан көрүп болур. Экономиктиг сайыралга транспорттуң хөгжүлдези улуг рольду ойнаары билдингир. Бистиң республикада автотранспорт—харылзаанының, аргыжылганың, чүк сөөртүлгезиниң кол хевири. Экономиканың деңгүүрүнде автомобиль транспортунуң үлүү эвээш эвес. Тывада чолаачының мергежили эң нептерцгей профессия. Ооң-биле чергелештир демдеглеп каар бир чүүл болза тыва ажылчын ацгының эң баштай тыптып келген адырынга база автотранспорт хамааржыр...

Үжен бичин-ле ажыг чылдар мурнунда Тывага чүк чедиреринде, ырак-узак черлер-биле аргыжарының кол хевири аът турган. ТАР үезиндеда, специализастаттынган улуг чүк автоажыл-агыйларын организастап эгелеп-даа турган үеде аар, хөй (ол үеним-биле алырга) чүктерни шапактыг аът-биле сөөртүп турган. Чиц сөөрткеш, ай айы-биле чоруп каар турган кижилер ам-даа бистиң аравыста хөй.

Тывага баштайгы автомобиль 1933 чылда келген. Ол үениң статистиктиг көргүзүүнден алырга, 1933 чылда 9 муң тонна чүк сөөрткен, а автомашинаның саны 29-ла турган. Республикага келгилээн баштайгы машиналарны чон сонуургап, ону көөр дээш, хонаш черлерже безин чорук кылып чораанын хөй-хөй кижилер сактып чугаалаар.

Тываның Совет Эвилелинге каттыжарының мурнуу чарыында чүк сөөртүр 57 автомобиль, 5 автобус бар турган. Орук багай, автомобильдериң күчүзү бичин болуп турганындан чүк сөөртүлгезиниң хемчээли шоолуг өскөн. 1944 чыл дургузунда 12,8 муң тонна улус ажылагыйының чүктерин, 9,4 муң пассажирни сөөрткен.

Совет Эвилелиниң улустарының акы-дуңмалышкы өг-бүлезиниң составынга кирген соонда, Тываның бүдүрүкчү күштерин хөгжүдериниң талазыбиле улуг чаартылгалар эгелээн. Ам республикада автомашина барбайын турар, ооң ажыын көрбөөн суур, булуң чок. Үлетпүр, көдээ ажылагый, культура тудуглары калбарган, аар, улуг, нарын дерилгелерлиг бүдүрүлгелер тыптып келген бистиң үевисте чүк сөөртүрүнүң хөөредиг чокка чугаалаарга, чаңгыс аргазы автомобиль. Ынчангаш транспортчуларның мурнунда харыысалгалыг сорулгалар тургустунганы билдингир.

Ам үеде республикада «Тыва автооруктранс» каттыжышкынының бүдүрүлгелери безин чылда 3 муң тонна ажыг чүктү чылда сөөртүп турар. Министерстволарга, ведомстволарга, ажыл-агыйларга хамааржып турар автотранспорт организацияларының четкизи база калбарган. Олар шупту катай чылда 10 муң тоннадан ажыг чугула чүктү хөреглекчиге чедирип турар.

«Тыва автооруктранстың» автомашиналарын ниити ажыглалдың транспорту дээр. Ооң саны ийи муң чыгыы. Модели болбаазыраңгай, эң дээре маркаларның автомашиналары ында кол черни эзлеп турар. Республиканың автопарыгында ам чеди муң ажыг машина санаттынып турар. Чамдык чүк машиналары 40 тонна чедир чүктү хары угда сөөртүрүнге таарыштынганын бодаарга безин өөрүнчүг. Бичин, кезек-кезек чүк сөөртүрүнге таарыштынган «Москвич-433», «УАЗ-451» база биске бараалган турар. Пассажирлер чедирилгези шыйар талазы-биле дыка экижээн. Хоорайлар аразында эптиг, чымчак олуттуг, кыжын чылыг автобустар маңнап эгелээнден бээр алзөн үе өткен.

Автомобиль үлетпүрүнүң эң чаа чедишкиннериниң үре-түңнели болур, чаа марканың «ЗИЛ-130», «МАЗ-500», «МАЗ-504», КрАЗ, БелАЗ болгаш өске-даа машиналарны кандыг-даа областардан хөөнү биске берип турар. Ол дээрге Коммунистиг партияның, Совет чаазытың ленинчи национал политиказының ачызыдыр. Шимчээр составты 1944 чыл-биле деңнээр болза, ынчаарда ажылдап турган «ГАЗ-АА» марканың 6—10 автомобилиниң сөөртүр чүүгүн ам хары угда чаңгыс машина көдүрүптер апарган.

Автотранспорттуң көвүдээни, специализастаттынган туска-кай бүдүрүлгелериң тургустунганы-биле холбаштыр эргелеп-башкарылганың структуразы база сайыраңгайжып орар. Ам 16 улуг автобүдүрүлгениң тозу ниити ажыглалдың системазында киржип турар. Сөөлгү үеде автоажыл-агыйларда талантылыг, билдилиг удуртукчу кадрлар өскен. Үүрмек, быдаргай автоажылагыйларны каттыштырып, улуг бүдүрүлгелерни организастааны депшилгелиг чүүл болур. Ооң ачызында транспорттуң ажылын эде организастаар арга тывылган. Баазаларның, складтарның, чүктү чүдүрер, дүжүрер механизмнериң ажылын таарымчалыы-биле эде тургускан.

Чүктү төпчүткен арга-биле сөөртүрү нептерээн. Ооң эки талазы чүдел дээрге, улуг чүктү эвээш санныг составбиле хереглекчиге дүрген чедиреринде болур. Чүктү чүдүрерин, дүжүрерин, орукка чоруурун шак аайы-биле графиктеп каан болур. Ынчангаш бүдүрүмчелиг эвес үе-шаг эрттиреринге кым-даа сонуургалдыг эвес болур, чүк сөөртүрүнүң бот-үнези база чингээр. Төпчүткен арга-биле бүгү чүктүң 90 хире хуузун сөөртүп турар. Арткан 10 хуу дээрге колдуунда чаңгыс хоорай, суур иштинге сөөртүр чүк-түр. Аңгы-аңгы хоорайлар аразынга чүктү чүгле төпчүткен арга-биле чедирерин шиңгээткен.

Ол арганы дүрген шиңгээткени специализастаттынган улуг автобүдүрүлгелерни тургускаш, ында куш-ажылды таарымчалыы-биле организастаанындан хамаарылгалыг болган. Чижээ, Кызылда № 1 чүк АТБ-зи нефть продуктулар сөөртүрүнге специализастаттынган. А № 2 АТБ самосвалдарлыг болгаш дуглаглыг хааржактыг машиналарлыг. Ынчангаш автобүдүрүлге тудуг материалдарын сөөртүрүнге, садыг четкизинге бараанар чедиреринге таарыштынган. № 3 АТБ-де аар чүк көдүрер улуг машиналар бар. Ынчангаш ол бүдүрүлгениң автопарыгы хоорайлар аразынга чүк сөөртүп турар. Пассажир, АТБ-зи кижиден аңгы кандыг-даа чүк сөөртпес. Ол автобүдүрүлге автобустар, такси-биле четчеленген. Минусинск АТБ-зинде база «МАЗ», «КрАЗ» маркаларның аар машиналарын мөөннээн. Бир машина-ла хары угда 40 тонна чедир чүктү сөөртүр.

Сөөлгү беш чылдарның дургузунда чүктү контейнерлерге чедиреринде калбаа-биле ажылган эгелээн. Ам чылда ортумаа-биле 15 муң тонна чүктү контейнерлеп сөөртүп турар. Ооң ачызында барык 300 муң ыяш хааржакты, 150 муң рубльди кампаңа ап турар апарган. Контейнерлерге хууда чагыкчыларның чүүгүн чедирери нептерээн.

«Тыва автооруктранстың» системазында транспорт-экспедиция болгаш контейнерлиг сөөртүлге килдизин тургускан. Ооң сорулгазы болза төпчүткен сөөртүлгени организастаары, Абаканның, Минусинскиниң демир-орук станцияларындан чүктү үндүр сөөртүү, чолаачыларның орукка дыштанылгазын таарыштырары болур. Ол контора Минусинскиде бараан базазын организастаан. Демир-орук станциязынга бистиң республиканың 38 организациязынга келген бараанны ол базаа хүлээп алгаш, автомобильдерге чүдүргеш, бээр чорудуп турар.

Контораны организастаанының мурнунда чүк эзлери ажыл-агыйлар демир-оруктан келген бараанны боттары дүжүрүп алгаш, республикаже сөөртүп киирер турган. Ам магалыг болган. Ол бүгү ажылды контора күүседип турар.

Автотранспорт — аргыжылганың кол хевири. Хуниүн-не 50 ажыг автобус республиканың ол-бо чугүнде булуңнарже пассажирлерни чедирип турар. Ол дээрге чүгле найысылалдан чурттакчылыг черлерже чоруп турар автобустар-дыр. Шагаан-Арыгның, Чадаананың, Ак-Довурактың болгаш Хову-Аксының АТБ-лери чүк сөөртүлгези-биле чергелештир пассажир чедирилгезин база боттандырып турар.

Ам үеде пассажир парыгы 200 ажыг автобустуг. Узун орутарда эптиг, чымчак олуттуг, дүрген маңнаар автобустар чоруп турар.

Ол ышкаш хөй чурттакчылыг черлерде хоорай иштинің автобустары чоонду хандырып турар. Кызылда ам 7 маршрутту ажыткан. 1950 чылга чедир чаңгыс-даа хоорайга иштики автобус хаарылгазы турбаан. Ам Ак-Довуракта, Шагаан-Арыгда, Хову-Аксында, Чадаанада автобустар чоруп турар.

Алды чыл бурунгаар чурттакчыларның амыдырал хандырылгазын экижидеринге ажыктыг Тыва трансагенство чери ажылдап эгелээн, Агенство автобустарга билет садар, бажың иштинің хереклерин, хөмүр-дашты сөөртүр, демир-орукка чоруурунуң биледин баш удур чагыдын бээр.

Демир-орукка дужааган хууда чүктерни Абакандан Кызылче болгаш районнарже база сөөртүрүн боттандырган. Ол чорук көшкен-дүшкен кижилерге дыка ажыктыг.

Автомобиль парыгының көвүдээни-биле чергелештир ооң техниктиг ажыглалын экижидип, септеп чаартыр баада база сайыраңгайжаан. Бүгү автоажыл-агыйларда профилакторийлер, септелге черлери бар. Кызылдың АТБ-лери, Чадаананың автобүдүрүлгези гаражтарны алгыдып, септелге кылырының мурнакчы дуржулгазын ажыглап турар.

Автотранспорт ажылында чедишкиннер дээрге кадрларның, чолаачыларның, септекчилериң, техниктериң, инженерлериң чогаадыкчы ажыл-ижиниң үре-түңнели дээрин билдингир. Чүгле «Тыва автооруктранс» каттыжышкынында безин 4 муң ажыг кижи ажылдап турар. Оларның хөй вуруузу бедик мергежилдиг ажылдакчылар. АТБ-лериң удуртукчулары шупту-зу тускай эртемниг кадрлар.

Чолаачылардан муң ажыг кижи коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы. Ол ат дээш ам-даа 2 муң чыгам кижи демисежип турар.

Эки ажылдыг Төрээн чуртунуң алдар адын көдүрген, төлептиг аажы-чаңныг кижилер чазактың бедик шаңналдарын алгылаан. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутаты, Ленин орденниң адилекчиин чолаачы О. Хунаажык дээрге республиканың сураглыг кижизи. Аныяк оол турган-ла ол машина башкарып, узун орукту эрткен. Ооң билиг мергежили, төлептиг мөзүзү эш-өөрүңге кезээде үлегер болуп келген. Хоочун чолаачылар В. Сапогов, Б. Маров, беш чыл планын күүседикен эштер П. Шуберт, В. Мякишев, Ч. Монгуш, П. Фирстов болгаш өскелерни-даа чоргаараан сеткил-биле адап болур.

Тываның автомобиль транспорту ам-даа хөгжүүр. Ооң өзүлдезинде шиитпирлээри негеттинип турар айтырыглар-ла хөй. Ол бүгү коллективтериң чогаадыкчы угаанбодалын, эртем биле практиканың сырый харылзаазын шын ажыглаарының түңнелинде шиитпирлеттинер.

1968 чылдың ийиги чартыынан эгелеп «Тыва автооруктранстың» бүдүрүлгелери планнаашкынынын, экономиктиг идиг бериишкиниң чаа системазын өзүгаар ажылдай берген. Чаа системаның чаагай салдары ажыл-чорудулганың бүгү көргүзүглериниң илдең. Ынчалза-даа экономиктиг бираларны улам ажыктыг ажыглаар, реформаның тургузун келген айтырыгларын чогуур үезинде сайгарып, чаа үүлге эдилгелерни кылыры ам-даа негеттинип турар. Ону чедип алырда өөренир апаар. Ийе, чолаачыдан инженерге, удуртукчуга чедир өөренир херек. Ол база мурнувуста чидин-биле тургустунуп келген айтырыгларның бирээзи.

Бо бүгүнү кичээнгейге ап, салдынган сорулгаларны күүседир дээш, улам күженнишкиниг ажылдаар бис.

Ф. КРУГОВОЙ,
«Тыва автооруктранстың» начальнигиниң оралакчызы.

> **ЭР, ХЕРЭЭЖЕН АЖЫЛЧЫННАР, ИНЖЕНЕРЛЕР БОЛГАШ ТЕХНИКТЕР! БҮДҮРҮЛГЕНИҢ АЖЫКТЫГ ЧОРУУН БҮГҮ ХЕМЧЕГ-БИЛЕ БЕДИДИҢЕР! БҮДҮРҮЛГЕ ФОНДУЛАРЫН ЭКИ АЖЫГЛААР ДЭЭШ, ТӨЛЕВИЛЕЛ КҮЧҮЛЕРИН ШИҢГЭЭДИП АЛЫРЫНЫҢ ХУУСААЛАРЫН ҚЫЗЫРАР ДЭЭШ ДЕМИСЕЖИҢЕР!**
>
> **(Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 52 чыл оюнга СЭКП ТК-ның Кыйгырыгларындан).**

Кызылдың № 1 автотранспорт бүдүрүлгези республикада мурнакчы бүдүрүлгелериң бирээзинге сападын келген. Ында хуниүн ажыл нормазын доктаамал ажыр күүседип турар мурнакчылар хөй. Бо чурукта Лука Иванович Губарев бүдүрүлгеде мурнакчы септекчилериң бирээзи. Эрткен кварталда эң эки көргүзүглерни чедип алганы дээш оон адын коллективтиң Хүндүлел самбыразында киргген.

С. ФЕОКТИСТОВТУҢ фотозу.

БРИГАДИР

Карангы дээрниң шывыы сойлуп, чер чаа-ла чырып кээри билек Төмүр-оол Монгуш дерде аптара кырында хып турган деңин өжүр үрүпкеш, элей берген тодарлыг төнүн эштипкеш өгден үне халаан. Ол өөренген чаны-биле өрүкуду көргүлээрге, кудайның соо чер-биле тудуштур бүргеп, туманнап алган, чогум тайгазы ан хар-биле шугланыпкан,

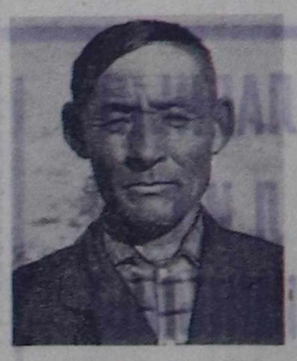

соок шынарлыы аажок. Төмүр-оол Дооваевич өдекте чыткан хойларын одарже үндүр сүрүп, өртегде аъдын чежин ап, сеткили далажыксан өзертени берген.

— Шаг ам-даа эрте хире чүве ийик, агаар-бойдус шак мынчаар таарымча чок турар болза, кыш албан эрте дүжер, таптыг тудушпас болзувусса хоржок. Кыштан малды менди, хур ажырын алыры берге айтырыг, хензиг-ле сулааргa каражага таваржыр хоржок — деп, өг-бүлезиниң өзэн Сенмитке сүмезин каткан. Хойжу, бригадир Төмүр-оол Дооваевич хойжуларның отчёдун кылып, коданнарда ниити байдалдарны көрү-биле белеткениң, аккок карттыг дептерин өскө ораап дузалакчызы, ургуларының иезинге кадат малын чаңып, эртенги суксунун ижипкеш аттанышкан.

«Төмүр-оол Дооваевич партком келгеш барын көрүңер» —деп каан бижикти анда конторанын аштакчызы уруг аккеп бергининден бээр, ону совхоздуң дирекциязы Дагыр-Шемиде хойжу бригаданың бригадириңге төмүйлаан. Оон бээр сес чыл эрткен. Ооң улуртканы бригада бо үениң иштинде бедик көргүзүглерни чедип ап, Төмүр-оол Монгуш бригаданы билдилиг удуртуп, организакчы мөзү-шынарын, ажыл-агыйга бедик харыысалгазын көргүзүп келген.

Ол бригада малдың чаш төлүн менди камгалап ап, малга чырык, чылыг кажааларны тударынга, эки шынарлыг чем белеткээриниң талазы-биле совхозта эң дээре черде. Чөөн-Хемчик районда «Чыраа-Бажы» совхозтуң Дагыр-Шемиде хойжу бригадазының коллективи кыштагларның септелгезин бүрүн доозуп, мал чеминиң сөөртүлгезин эгелей берген.

Бригада төвүнде чараштыр дерип каан кызыл-булуң ажылдап турар. Бо күш-ажылчы өг-бүле эрткен чылгы улуг харлыг, соок кышты хүр ажып, чүс хойдан тозан ажыг хураганны камгалап, хойдан 3 кг дүктү кыргып алган. Бо сан, түн совхоз хойжуларының дээре көргүзүү. Хойжу бригада мал чеми белеткээриниң социалистиг чарыжынга киришкен, тиилекчи болуп шылгараан. Мурнакчы хойжу, бригадир Төмүр-оол Монгуш малдың чайгы семиртилгезинче кичээнгей салып, чайгы үеде мал баспаан, сиген сымаан, кур оттуг черлерге чайлаглаар. Күзүн агы, кулчалыг черлерге одарладып, тараа хоорзуннарынга кадарып, кышка белен тоовас семиртилгени чедип алыр. В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 100 чыл юбилейинге тураскааткан социалистиг чарышка киржип, хойжу бригаданың коллективи ам бо хүнерде кыштаглаашкынга шудургу белеткениң турар.

ЧУРУКТА: мурнакчы хойжу, бригадир Төмүр-оол Монгуш.

К. ЭКЕР-ООЛ,
авторуңун фотозу.

Чизеге белеткел

Юбилейлиг 1970 чылдың январь 15-тен 22-ге чедир чорудар чоннуң Бүгү-эвилел чизезинге белеткел Бай-Тайга районда түлүк чоруп турар. Чугула политиктиг кампаниягa ажылдаар кадрлар шилип алыры доозулган, чизе дугайында ажылчы чоннуң ортузунга чорудар тайылбыр ажылының планы кылдынган, чурттакчылыг черлериниң картазын чогаадып кылган.

Кодээ Советтериниң девискээрлериге чизе чорудар кадрларны шилээш, күүскомнар бадылаан. Чизе чорудар кадрларда колдуунда коммунистер, комсомолчулар, активтер кирген. Чижээ, Кызыл-Даг кодээ Советтиң күүскомунуң бадылаан кадрларында коммунистер О. Ойдуп — инструктор-контролёр, Билчей биле К. Кожуун-оол—санакчылар. Районга ниитизи-биле 50 кижи чизете ажылдаар.

Бо чылдың январьда районга шенелде саналга чоруткан. Чизени доктааттынган хуусаазында эрттирер сорулга-биле беш кодээ Советтиң девискээринде чурттакчылыг черлериге 27 саналга тову ажылдаар. Саналга төпторин тып, дерип турар.

Чизе эрттирер инструктор-контролёрларның өөредилгелиг семинарын ноябрьда, санакчы кадрларынын декабрьда үш черге эрттирери планда кордунген. Кара-Хөл кодээ Советке чизе эрттирер кадрларның семинарын Кара-Хөл суурга эрттирер. Чизе эрттирер кадрларның практиктиг билиин хынап көөр ажылды база организастаар. Бүгү-эвилел чизезиниң политиктиг ужур-дузазының дугайында тайылбыр ажылы районда калбарган.

Чугула кампаниягa белеткелде чедир кылдынмаан ажыл болгаш четпестер хөй. Райкүүскомнуң чанында чизечилерге дузалаар комиссия тургустунган боордан башка ажыл чоруттаан. Кодээ Советтериниң күүскомнарында Советтериниң девискээринде үнүп чоруткан болгаш келген кижилерни, чаа төрүттүнген уругларны дамзылап бүрүткээр дептерлерге бижиттинмейн турар. Шуут чоруткан болгаш түр үеде келген кижилериниң демдеглелин кодээ Советтерде кылбайын турары хыналдардан илереп турар айарган. Дугаарлаттынмаан бажыңнар, ады чок кудумчулар суурларда хөй. Кудумчуларга аттар тыпсыр, бажыңнарны дугаарлаар талазы-биле кодээ Советтериниң күүскомнары организастыг ажылдарны чорудары чугула апарган. Бо ажылче ажыл-агый болгаш албан черлериниң удуртукчулары база кичээнгей салыр херек.

Чизе дугайында танылганы ажылчы чоннуң ортузунга бүгү-ле албан черлери чорудар турбуже, чүгле районнуң күрүне статистиказының шугуму-биле чорудуп турар, албан черлериниң коллективтери болгаш хөй-ниитиниң организациялары чизениң ужурутказының дугайында чоп ортузунга лекция, илеткел, беседаны ховар кылып турар. Ажыл-агый болгаш албан черлериниң удуртукчулары боттарының коллективтеринге, бүдүрүлге участоктарынга чизениң политиктиг ужур-дузазын тайылбырлап, ажылчын, албан-хаакчыларының үчёдун шыңгыы тургузары чугула.

Чоннуң Бүгү-эвилел чизезин чорударынга чедир шоолуг эвес үе арткан, чедир кылдынмаан болгаш кылыр ажылдарны айыткан хуусаларында доозар сорулга-биле Советтериниң күүскомнары, ажыл-агый болгаш албан черлериниң коллективтери организастыг ажылды хүн бүрү чорудары чугула. Кол кичээнгейни чоннуң ынай, бээр чоруп турарычче салыр херек.

М. КЫРЛЫГ-КАРА.

Күрүне статистиказының район инспекторунуң чизе эрттирер талазы-биле оралакчызы.

Бистиң депутаттарывыс

СӨӨРТҮКЧҮ

Ондар Хур-оол Суг-Аксы ортумак школазында 5 чыл дургузунда аът ажакчылавышаан, сөөртүкчүнүң хүлээлгезин база күүседип турар. Оон сөөртпес чүвези-даа чок. Интернатта өөреникчилериң аъш-чемин, школаның база башкыларның одаар ыяжын дээш чүну кылбас дээр! Хүлээнген ажылынга кызымак, ак сеткилдиг кижи.

Ондар Быймбаевич чүгле хүлээнген ажылынга кызымак эвес, харын идепкейлиг хөй-ниитичи. Корум-чурум үрекчилери, арагачылар, хулиганнар-биле демиселди куштелдирип, суурда чурттакчыларының амыр-дыжын камгалап турар идепкейлиг дружинниктериң биреззи. Байыр-чыскаал хүннеринде, аная-даа хүннерде Культура бажыңы, школа, садыг болгаш өске-даа хөй-ниити черлеринге О. Хур-оол дружинниктериң кызыл пөзүн баглап алган өлчеглиг дежурныйлаашкын эрттирип чоруурун бо-ла көрүп болур. Ынчангаш ол эки дружинник дээш шаңнадып-даа турган.

О. Хур-оолдуң ажыл-амыдыралынга кызымак, төлептиин үнелеп көргеш, аңаа улуг идегелди көргүзүп, ону Суг-Хөл кодээ Советтиң депутадынга соңгаан. Ол депутат хүлээлгезин багай эвес күүседип, соңгукчуларының идегелин бүзүредип, олар-биле ужуражыышкынны кылып, оларның чагыгларын күүседип турар. Найырал кудумчузунуң чаагайжылгазын ол организастап, янзы-бүрү ыыштарны олуртуп, кудумчуну аштап, дескилээн база эрги көвүрүглерни септеттирген.

Ондар Быймбаевич алды уругнуң адазы. Ол ургуларын эки кижизидип, оларның өөредилгезинче кичээнгей салып, школа, башкылар-биле сырый харылзажып турар, үлегерлиг ада.

О. БОРАШ.
Чөөн-Хемчик район.

Күзээнин чедип алган

Хүнзүрге Шыдыраа «Тоора-Хем» совхозтуң Май 1 салбырының мурнакчы тракторизи. Ол күш-ажылчы оруун төрээн чери ынчаардагы «Май 1» колхозка эгелээн. Ол ортумак школаны дооскаш, тракторист болур күзелин чедип алыр соруулга-биле Балтазынның механизация училищезинче өөренип чорупкан. Аңаа дески билигниг тракторист-машинизи деп тускай эртемни чедип алгаш, база катап Май 1-ге ажылдай берген.

Күш-ажылга ынак, биче сеткилдиг оол Х. Шыдыраа сиген, тараа ажаап алыышкынының үезинде хүнде үлүг-нормазын доктаамал ажыр күүседип, мурнакчы трактористериң одуруунга киргеп. Совет Армияның хүрээлениинге ол шериг албаны эрттирип турган, «Дайынчы болгаш политиктиг белеткелдиг тергиини», «Армияның шылгаракчызы» деп хөрек демдектериниң эдилекчизи турган. Быжыг сагылга-чурумнуг дайынчыны кезектиң командылаа чери каш удаа мактаан.

Х. Шыдыраа Совет Армияның хүрээлениинден халажып келгеш, трактористеп ажылдай берген. Ажыл-ишке кызымак, техникага камныг, эш-өөрүнге эптиг-өөлдек аныяк кижи чонуң хүндүткелин чедип алган. Идепкейлиг хөй-ниитичи комсомолчуну салбырның комсомол организациязының секретарында сөңгүп алган болгаш ол салбырның ажылчыннары аңаа улуг идегелди көргүзүп, район Советиниң депутадынга депшиткен. Ол хүлээлгезин ак сеткилдиг күүседип турар.

К. БИЧЕ-ООЛ.

КЫМ ХАНДЫРАРЫЛ?

1968 чылдың төнчүзүнде Улуг-Хем районнуң Ийи-Тал суурунуң чурттакчылары Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутады эл Ю. Катков-биле ужуражып, депутадынга немелде чатыгларны берип, хлеб-биле суурунуң чурттакчыларын кооперация шугуму-биле хандырар кылдыр организастаарын саналдаан. Ужуражыышкын хуралынга киришкен, районнуң баштаар черинде дарганы сөңгукчуларының саналын деткип, Ийи-Талдың чурттакчыларын болгаш школа, эмнелге, ургулар албан черлерин хлеб-булочка кылыглар-биле хандырарын аазаан.

Ужуражыышкын соолунде районнуң хлебти Шагаан-Арыгдан сөөртүп, ажылчы чоннуң хандыра берген. Ийи-Тал суурга турган хлеб быжырар черни колхозтуң удуртукчулары дужүргеш, чуртталга бажыңы кылдыр эде кылган. Мурнунда хлебти суурга быжырып турда далган тыртты-рып турган дээрбени колхозтуң баштаар чери база сокдадып каан. Баштайгы үеде хлеб Шагаан-Арыгдан үргүлчү кээп турган, магазинге хлеб үзүлбейн турган чүве.

Кодээ ажыл-агыйның чугула кампаниялары — мал чеминиң белеткели түлүктеп, дужүт ажаалдары эгелеп турда, районнуң баштаар чери Ийи-Талче хлебти үзүктелиишкиниг сөөртүп, соолунде кээп суурну хлеб-биле хандырып шыдавазын колхоз баштаар черинге дыңнаткан. Артельдиң удуртукчулары чурттаар бажың кылып каан бажыңны база катан хлеб быжырар чер кылдыр дерип, кылдырткан.

Хлеб быжырар чер бар, ам далган айтырыны бергедеп турар апарган. Колхозта тараа бар, оон туржук Ийи-Тал бригадазының теп шаңында ажаап күш четпейн чыдар кызыл-тас эмгежок. Ийи-Талда дээрбениң даштары бансыраан, өске хереклерин бүрүн бар, колхоз баштаар чери дээрбени септеп кылыр талазы-биле хемчег албайн турар.

Колхозтуң баштаар чери Ийи-Талда бар аргаларны хереглевейн колхоз төвүнден далган сөөртүп турары-биле Ийи-Тал суурда хлеб быжырар чер суурунуң чурттакчыларын, мал болгаш хову бригадаларын хлеб-биле хандырып шыдавайн турар апарган. Артельдиң баштаар чери райондан хлеб келирин манаан, бодунда бар аргаларны багай ажытлап турары хараадаңчыг.

Ийи-Тал бригадазының ишчилерин хлеб-биле кым хандырарыл, районнуң бе азы колхоз бе? Колхозтуң удуртукчулары бо айтырыгны дарый харылап бээрин бригаданың ажыл-ишчилери күзеп турар.

К. СТАЛ ООЛ.

АРБЫН СҮТ ДЭЭШ

Чөөн-Хемчикте «Искра» кодээ ажыл-агый артели районнуң өске колхозтарынга дениээрге бо чылын эң хөй сүттү бүдүрген болгаш күрүнеге саткан. «Искраның» саанчылары чыл эгезинден бээр 200 ажыг тонна сүттү белеткел черлеринче чоруткан.

Арбын сүт дээш колхозтуң фермалар аразынга калбарган социалистиг чарыжынга бедик көргүзүглерни Арыг-Бажы сүт-бараан фермазының коллективи чедип алган болгаш артельдиң ниити түңнелинге боттуг үлүүн киргеп. 1969 чылдың эгезинден бээр ферманың саанчылары 117 тонна сүттү бүдүрүп, ооң иштинден 80 ажыг тоннаны күрүнеге саткан. Ленинчи юбилейге алдар кылдыр чыл төнчүзүнге чедир сүт дужаалгазын чүс тонна чедирер дээш чарыш Улуг Октябрьның 52 чыл оюнун бүдүүзүнде улам калбарган.

Октябрь байырлалынга алдар болдурган күш-ажыл эзлээнин мурнуку одуруунда Валентина Доңгак чоруп турар. Коммунист В. Доңгак бодунга бижыглаттынган 15 инектериниң бирээзинден-не чыл эгезинден бээр 1400 литрни саггаш, арбын сүт дээш ферма ажылдакчыларының социалистиг чарыжының бирги черин эзлеп турар. 1969 чылдың сөөлгү кварталында сүт саалдазын улам көвүдедиринче ферманың бүгү ажылдакчыларын ол кыйгырбышаан, хүн бүрүде бир инектен-не 12 литр чедир сүттү саап ап турар. Бедик көргүзүглерни коммунист саанчы чүткүлдүг, күш-ажылды, бедик мергежили-биле чедип ап келген болгаш чедип ап-даа турар.

— Коммунист эш Доңгак чүгле мурнакчы саанчы эвес, харын идепкейлиг хөй-ниитичи. Бодунуң төлептиг үлегерин ажыл-ишке, амыдырал-чуртталга болгаш хөй-ниити хөрээнге ол базым бүрүзүнде көргүзүп, байлак дужулгазын аныяк саанчыларга үргүлчү дамчыдып берип турар. Арбын сүт саалдазының бо мастерин чүгле фермада эвес, харын-даа бүгү колхозта хүндүлеп турар. Валентина Доңгакты колхозтуң хөрээженнер чөвүделиниң кежигүнүнге соңгаан — деп, ферма эргелекчиин эш Ондар чугаалап турар.

Коммунист саанчының дужулгазын шиңгээдип, үлегерин эдерген аныяктар социалистиг чарышка дээре түңнелдерни база чедип ап турар. Чижээ, комсомолчулар Р. Сарыглар, М. Күнзеңмаа олар чыл эгезинден бээр бир инектен-не 1200 килограмм сүттү саггаан. Ынчангаш ферманың коммунистери болгаш комсомолчулары бүдүрүлгечи бедик көргүзүглери-биле мурнакчы үлегерин оскелерге көргүзүп, авангардчы рольду ойнап турарлар.

Арыг-Бажы сүт-бараан фермазының күш-ажылчы бо чедишкиннери болза, коллективке масса-политиктиг ажылды чогуур деңнелге тургусканыың түңнели-дир. Кодээ Советтиң депутады, колхозтуң партия комитединиң бюрозунуң кежигүнү Ш. Ондар удуртуп турар фермазының саанчыларының, кадарчыларының ортузунга политинформацияны, беседаны доктаамал кылып берип турар.

Кодээ Советтиң сессияларынга, партком бюрозунуң хуралдарынга кажан ажыл-агый айтырыгларын чугаалашкаш, шиитпирни хүлээп алырга, ол дугайын саанчыларга эш Ондар тайылбыраан, фермага хамаарышкан доктаалдарының күүселдезин дораан-на организастап турар. Чижээ, партком, кодээ Совет болгаш колхоз баштаар чери эрткен кыштың берге байдалындан чогуур түңнелди үндүргеш, мал чемин четчирги-биле белеткээрин, ону фермаларга, кыштагларга баш бурунгаар сөөртүп чедирерин шиитпирлээн. Сиген белеткелинге болгаш силос салыышкынынга ферманың бүгү ажылдакчылары идепкейлиг киришкен. Ферма төвүнде дөрт улуг сараат сигенни тургузуп алган болгаш мал кажааларын эки шынарлыг септээн.

В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 100 чылынга белеткел-биле холбашкан темаларга лекцияларны, илеткелдерни саанчылар дыңнап келген болгаш дыңнап-даа турар.

Ферма коллективинге социалистиг чарышты калбартыын, ооң дээштинин чедип алган чорук сүт саалдазын көвүдедиринге улуг идиглиг болган. Социалистиг чарыштың бир кол угланыышкыны дээрге, мурнакчыларга өскелериниң деңнежири болур дээрзин коммунистер Ондар болгаш Доңгак олар саанчыларга ханызы-биле тайылбырлаан. Чарыштың түңнелдерин ай саныда чугаалажып, мурнакчыларны хуралга демдеглеп, хана солунга, көргүзүг самбыразынга үргүлчү чырыдып келген.

Бодунуң мурнунга салдынган чугула сорулгаларны ферма ажылдакчылары чогуур үезинде чугаалажып, коллективтиг ёзу-биле шиитпирлеп келген. Чижээ, кыштаглаашкынны үлегерлиг эрттирер, күскү, кышкы байдалдарда сүт саалдазын кудулатпас, саанчыларның болгаш кадарчыларның база бызаа ажаакчыларының политиктиг, ниити болгаш зооветеринарлыг өөредилгезин организастаар, парлалга чагылгазын чорудар дугайында айтырыгларны баш бурунгаар хуралга чугаалашкаш, бо айтырыгларны харыылаар кижилерни тус-тус томуйлаан.

Д. ИРГИТ.

Подгорцы суурнуң чыл демдеглели

*** УКРАИН ССР-ГЕ БАРЫЫН УКРАИНА КАТАП КАТТЫШКАНДАН БЭЭР БӨГҮН 30 ЧЫЛ БОЛГАН**

«Көдээ Советтиң төөгүзү» деп ном дөрт чыл мурнунда Подгорцы суурга көстүп келген. Ону совет ажылдың хүн демдеглели кылдыр көрген, ынчалза-даа ол украин суурнуң чаа амыдыралының чыл демдеглели болу берген. Ол ындыг болур-даа ужурлуг, оон чурттакчыларының амыдыралында боттуг болуушкун бүрүзү көдээ Советтиң ажылчорудулгазы-биле холбаалыг болгай.

Украинаның барыын талакы областары Украинага катап каттышканының соонда баштайгы айларда ынчан улусчу комитет кылдыр адаттынып турган көдээ Совет ажылын кол түүлден эгелээн— ол черниң баронунуң кодан-хокпулун хавырган, а оон черин, тараазын, малын ядыларга дамчыдып берген. А оон соонда чаа базымнарны кылын, көдээ чоннуң амыдырал-чурталгазын, харылаа байдалдарын принципиалдыг чаа үндезининнерге таарыштыр организастан киришкен. Көдээ Совет баштайгы клубту, баштайгы медпунктуну (оон мурнунда ындыг албан черлери аңаа дыңналбас-даа турган) ажыдып, бижик билбее чорукту узуткаар база ниити ыяап-ла эге өөредилге дугайында Хоойлуну күүседир талазы-биле улут ажылды чоруткан. Ынчан кижилериң 70 хуузу бижик билбес турган суурга агитас-массалыг ажылды чырыдылга ажылы-биле холбаштырганы хуу ажылдыг кижилер колхоз кылдыр медереллиг өзү-биле каттыжып алырына чедирген.

Оон бээр-ле подгорцыларның амыдыралын көдээ Совет башкарып келген. Бүдүрүлге планнарының күүселдезинин, ажыл-агыйны чаа техника-биле хандырарының, чемнинчидилгелерин белеткээринин болгаш шөлдерже сөөртүрүнүн, тарылгага, ниитиниң малын кыштагладырына белеткелдің айтырыгларын, биригээр чугааларга бүгү-ле чугула ажыл-агый хемчеглерин көдээ Советтиң сессияларына, күүскомунуң хуралдарына үргүлчү көрүп турар.

Бир-ле катап колхоз баштаар чери аныяктарның чамдыызының школа дооскан соонда хоорайже чоруп туруп бээр чоруунуң дугайында сагыш сала берген. Оларны көдээге канчап доктаадырыл? Күш-ажылдың хүнде-ле ортумаа-биле үш рубль чедип турган ыңдында-ла бедик төлевирин үлам улгаттырарын колхоз саналдаан. Ындыг хемчегден түр дадагалзааш, планнаттынып турар түүнү культура-амыдырал тудуунга бээрин көдээ Совет сүмелээн.

Дораан эвес-даа бол, депутаттарның бодалы тиилээн. 600 олуттуг көрүкчүлер залдыг, 27 мүң кезек ном фондулуг библиотекалыг, политиктиг чырыдыышкын кабинеттиг, бот-тывынгыр уран чүүл бөлгүмнери ажылдаар өрөөлдерлиг чаа Культура бажыңы суурга көстүп келген. Львов театларының артистери аңаа шиилерни көргүзүп турар апарган. Мал фермазының ажылдакчыларына, саанчылар дыштанырда болгаш эмненирде эргежок чугула бүгү түүлдерлиг кадыкшыдылганың профилактоорийи тыптып келген. Баш таарар черлиг, ыдык, хепти септээр, даараар мастерскаларлыг амыдырал бажыңы, универмаг, үш магазин ажыттынган.

Байырлаалдыг болуушкуннарның тускай өрээлин көдээ Совет дерип тургускан, колхозка киргенин, паспорт алганын аныяктар аңаа демдегледир, ашак-кадай болганын бадыладыр, уруг төрүттүгенин демдегледир, а артельдиң назылап кыраан кежигүннери күш-ажылчы юбилейин аңаа байырлаар арганы алган.

Хөй-ниити амыдыралының культура деңнелиниң өскени суур чурттакчыларының угаан-бодал негелделерин улгаттырып, оларның хереглелдерин өстүрген. Демир шывыгларлыг бажыңнарның кызында антенналар бедип үнген, ам Подгорцыда үүс үжен ажыг телевизор бар.

Социал-культура хемчеглерин боттандырарына колхозтуң чарыгдаан ийи миллион ажыг рубли артель кассазынче эгиттинген. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү үш чыл дургузунда аңаа 12 хуу өскен болгай. Кижилер бай-шыдалгыр. Он кижи чиик автомобильдерлиг, 42 кижи мотоциклдерлиг.

Көдээге кадрлар быжыглаарының айтырыы шиитпирлеттинген. Аныяктарның өөредилгеже үүтүүлүн колхоз деткип, хоорайже өөредип чорутканнарына стипендияны төлеп турар. Хөй категорияларның мергежилдиг специалистери ажыл-агыйна негеттинип келген.

Подгорцылардан эртемвериниң ийиги кандидады, 17 инженер, 57 башкы, 21 эмчи, 16 агроном болгаш зоотехник депшин үнген. Олар чурттуң янзы-бүрү районнарында ажылдан турар. Ол черниң интеллигенциязы 126 кижи четкен.

Көдээниң культура деңнелиниң өскени күрүне талазыбиле чугула айтырыгны шиитпирлээр арганы аңаа берген: хоорайны кадрлар-биле план ёзугаар хандырбышаан, боду база четчир кадрлыг апарган.

Львов областың девискээринде 553 көдээ болгаш суур Советтериниң бирээзи — Подгорцының дуржулгазы эргечагырганың ажылчы массаларның мырыңай ортузунда ажылдан турар адаккы органнарының ролюнуң өскенин көргүзүп турар.

Совет эрге-чагырга кижилериң медерелинге үүгле революцияны болдуруп, боттарының салым-чолун боттары шиитпирлээриниң эргежок чугулазын оларга бүзүреткен эвес, харын ону чедип алырының бүгү аргаларын херек кырында тыпсын берген.

Львов областың көдээ болгаш суур Советтериниң 18 мун ажыг депутадының аразында колхозчулар болгаш ажылчыннар үштүң ийи кезии. Эрге-чагырганың адаккы органнарының ыңдыг составы оларның ажыл-чорудулгазының бүгүнү хаара туткан, ёзулуг хандыдыкчы бүдүжүнден болган.

Ажылчы чоннар депутаттарының көдээ болгаш суур Советтериниң ажылын экижидер дугайында, ажылчы чоннар депутаттарының көдээ база суур Советтериниң кол эргелериниң болгаш хүлээлгелериниң дугайында партияның Төп Комитединиң шиитпирлери бодунуң эргелелинин кызыгаарларына Совет бүрүзү ук девискээрниң хемчээлинге дээди эрге-чагырга болдурунуң дугайында ленинчи бодалды база дагын бадыткаан.

Советтер болза ажыл-агый болгаш культура хөгжүлдезинге үргүлчү салдар чедирер, күш-ажылчы курлавырларны болгаш бойдус байлактарын шын ажыглаарын хайгаараар, боттарының чагырганында турарындан хамаарылга чокка, бүгү албан черлерин, организацияларны болгаш бүдүрүлгелерни аайлап башкарар болгаш контрольдаар улам улуг арганы алган.

Калбарган чаа эргелер болгаш хүлээлгелер ажыл-херек кырында боттанып турар. Львов областың эрткен чыыжының көдээ болгаш суур Советтериниң хуралдарына колхоз тургузуунуң эң чугула айтырыгларын 4638 катап чугаалашкан. Хамык ужур чурагайда эвес болдур ийин. Золочево районнуң көдээ Советтериниң дуржулгазын көрээл. Колхозтарда экономиктиг ажылдың байдалынын дугайында айтырыгны сессияга чугаалажырын ийи чыл мурнунда депутаттар шиитпирлээн. План-бюджеттиң болгаш көдээ ажыл-агыйның доктаамал комиссиялары специалистериңң дузазы-биле эртемеңе үндезилеттинген сүмелерни ажыл-агый бүрүзүнге таарыштыр ажылдан кылган.

Көдээ Советтериниң күүскомнарының даргаларын, колхозтар баштаар черлериниң даргаларын, экономистерни болгаш бухгалтерлерни, районнуң бүдүрүлге эргелелинин ажылдакчыларын чалап келдирген ол сессия продукцияның чаңгыс чижек хемчээлинге күш-ажылчы болгаш материалакша чарыгдалдарын кызырар, кол болгаш саарылга хөреңгилерин улам долу ажыглаар, агротехниканы экижидер дугайында айтырыгны тургускан.

Көдээ Советтериниң болгаш колхозтар баштаар черлериниң ажыл-ишчи демнежилгези чаагай үре-түңнелдерин берген. Көдээ ажыл-агый ажылдарын чорударыңга хөреңгилерни чарыгдаарынга шыңгыы контроль районнуң ажыл-агыйларын чүгле чигир свёклазы бүдүргениниге безин 70,2 мун рубльди кампан алыр арганы берген. Мал ажылындан орулгалар 1,3 катап көвүдээн.

Львов областың шөлдерингe эрткен чылын дүжүт эң чаагай болган: гектардан-на тараа ортумаа-биле 20,3 центнер, а чигир свёклазы 435 центнер болган. Ындыг бедик дүжүт бо черге оон мурнунда кажан-даа болбаан.

Көдээ болгаш суур Советтериниң ролюнуң өскени, колхозтарның база совхозтарның ажыл-агый болгаш сан-хөө ажыл-чорудулгазынга оларның идепкейлиг салдары ол бүгү чедишкиннерге улуг идиглиг болган.

Көдээ Советтериниң чаа сагыш салыышкыннары моон мурнунда-даа ышкаш, улус өөредилгезин, кадык камгалалын, социал хандырылганы, садыгны, ниитиниң чемненилге черлерин, культура-амыдырал хандырылгазын, чаагайжыдылганы экижидери болур. Сөөлгү үш чыл дургузунда областың суурларына 70 школаны, школа назыны четпээн уругларның 44 албан черии, түс бүрүзүнде-ле 300—500 олуттуг 84 клубту болгаш Культура бажыңын туткан.

Область, район күүскомнарының почтазы-биле таныжып турган, ажылчы чоннарның хомудаалдары болгаш дилеглери дыка кызырылган өөрүнчүт болуушкунну көрүп болур. Көдээ болгаш суур Советтери түс черниң үндүрүтлериңе болгаш чыылдаларына чигелделерни боттары тыпсып, хууда чуртталга бажыңнарына чөлилер бээр дугайында шиитпирлерни хүлээп ап, күрүне пенсияларын алыр эргези чок кижилерге пособиелерни берип, хөй урутларлыг болгаш бот-нелерге пособиелер тыпсыр дугайында, чайгаар болуушкуннардан каражадаан хамаатыларга түр үениң пособиелерин бээр дугайында үстүнде турар Советтиң күүскомунга саналдарны киирип турар болгай.

Ол бүгү түүлдер көдээ Советтери кижилериң хүндүлеп көөр чоруун бедидип, ажылчы чоннарның үе-шагын кампап, перспективтиг айтырыглар-биле ажылдаар арганы область болгаш районнар күүскомнарының ажылдакчыларына берип турар.

Көдээ Советтер чаа ёзулалдарны канчаар боттандырып, бойдусту камгалап, улусчу музейлерни организастан турарының дугайында ам-даа хөйну чугаалап болур. Оларның ажыл-чорудулгазының хөй янзы бүдүштүү, ол ажылдың хевирлериниң соксаал чок сайзырангайжылгазы — социалистиг демократияның тодаргай илереди-дир.

Т. ТЕЛИШЕВСКИЙ,
ажылчы чоннар депутаттарының Львов область Советиниң күүскомунуң даргазы.

ДЕЛЕГЕЙ БО ХҮННЕРДЕ

МЕДЭЭЛЕР ИНФОРМАЦИЯЛАР

В. И. ЛЕНИНГЕ ТУРАСКААТКАН

ТОКИО. (СЭТА). Ниитилел эртемериниң талазы-биле совет болгаш япон эртемденнериниң В. И. Ленининиң төрүттүнген хүнүнден бээр 100 чылынга тураскаал болдурган симпозиуму Токиода ажыттынган.

Даштыкы чурттар-биле Культурлуг харылзаалар талазы-биле япон ассоциация болгаш Японияның Социалистиг партиязының ТК-зының В. И. Ленининиң төрүттүнген хүнүнден бээр 100 чыл оюнуң байырлалын эрттирер комитеди симпозиумну организастаан.

Симпозиумнуң киржикчилери дараазында айтырыгларны чугаалажып турар: В. И. Ленининиң «Империализм капитализмниң дээди чадазы болур» деп ажылы болгаш амгы үе-чадада империализмниң теориязы; В. И. Ленининиң «Күрүне болгаш революция» деп ажылы база амгы үе-чадада социалистиг шимчээшкин; В. И. Ленининиң «Материализм болгаш эмпириокритицизм» база амгы идеология.

Симпозиумнуң совет киржикчилери оон доозулган соонда делегей пролетариадының баштыңчызының төрүттүнген хүнүнден бээр 100 чылынга тураскааткан лекцияларны Японияның өске-даа хоорайларына номчуур.

КНО-нуң Кол Ассамблеязында

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). КНО-нуң Кол Ассамблеязы бодунуң ийи пленарлыг хуралын Күш-ажылдың делегей организациязының (КДО-нуң) 50 чыл оюнга тураскаал болдурган. Бодунуң допчу медеглелинге КНО-нуң чингине секретары У Тан ук юбилей делегей организацияларының төөгүзүнде чугула үе болур дээрзин демдеглээн. Чингине секретарь КДО-ну Нобель шаннал-биле шаннаанынга холбаштыр аңаа байыр чедирген болгаш КНО-нуң ажылчорудулгазынга оон өзүп турар ролюн демдеглээн.

Оон дараазында КДО-нуң чингине директору Дэвид Морс бодунуң баштаан организациязының ажылынның дугайын чугаалаан.

ССРЭ-ниң төлээлекчизи А. В. Захаровтуң демдеглээни болза, КДО нарын орукту эрткен, бодунуң утка-шынарының канчап-даа ала-чайгаар эвезин көргүскен, ук организация күш-ажылчы улустуң мурнунга бодунуң харыысалгазын мередеп билир дугайын оон программалыг элээн кол түүлдери херечилеп турар. Социал-экономиктиг байдалдан хамаарылга чокка бүгү күрүнелериниң делегей кады ажылдажылгазының талазы-биле бодунуң политиказынга шынчы Совет чазак Күш-ажылдың делегей организациязын КНО-нуң системазында специализастаан чугула албан черлериниң бирээзи кылдыр көрүп турар деп, ол медеглээн. КДО-нуң уставында ажылчы чоннарның күш-ажылының болгаш амыдырал-чурталгазының байдалдарын экижидер дугайында айыткан сорулгаларның утка-шынары Совет Эвилелинге опза чоок болгаш билдингир. Ол чорук делегейниң бүгү чурттарының ажылчы чоннары-биле интернационалчы эп-сеткил каттыштырылгазының ленинчи кол принциптеринге дүгжүп турар. Совет күрүне ол принциптерни Октябрьның социалистиг Улуг революциязының баштайгы хүннериниңден эгелээш улуртулга болдуруп турар.

Социал-күш-ажыл айтырыгларының делегей норма-чижектерин ажылдал кылыр талазы-биле КДО-нуң ажыктыг ажылы амгы байдалдарда улуг ужур-дузалыг болуп турар деп, совет төлээ чугаалаан. Оон хөй шиитпирлери янзы-бүрү чурттарның социал хоойлужудулгазын хөгжүдеринге таарымчалыг салдарны чедирген. Ындыг болза-даа делегейниң хөй чурттарында ажыл чокталыр чоррукка удур, ажыл үезиниң үргүлчүлээрин кызырар дээш, боттарының эргелерин калбартыр дээш ажылчы чоннарның чорудуп турар чөптүг болгаш берге демиселин ол организацияның талазындан деткиири ук шиитпирлерни амыдыралга боттандырарына эргежок чугула.

Тайбыны камгалаар болгаш делегейниң айыыл чок чоруун быжыглаар, ажылчы чоннарны ажыл-биле долу хандырар болгаш оларның чаагай амыдыралын бедидер, колониализмниң артыышкыннарын болгаш политиктиг, экономиктиг, социал адырларда оон халаптыг ужуктарын узуткаар дээн ышкаш, бүгү ажылчы чоннарга амыдыралчы чугула ыңдыг айтырыгларны КДО хереке албайн база барып ыыдавас.

Хуралга Румыния, Франция, АКШ, Англия, Норвегия, Япония, Пакистан, Перу, Дагомея, Алжир болгаш өске-даа күрүнелериниң төлээлекчилери база санал берген.

КОЛ АССАМБЛЕЯНЫҢ СЕССИЯЗЫНДА

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). ССРЭ, БССР, УССР, Алжир, Болгария, Венгрия, Гвинея, Замбия, ЙАР, Камбоджа, Конго (Браззавиль), Куба, Мавритания, Мали, Моол, Польша, Румыния, Сирия болгаш Чехословакияның төлээлери «КНО-нуң Көрейни каттыштырар болгаш катап каттыштырар талазы-биле комиссиязы» дээр чвениң дугайында резолюцияны төлевилелин Кол Ассамблеяга көрдүрери-биле киирген. Көрейни каттыштырар дугайында айтыргны көрей улус улустарның бот шиитпирлеттиңер эргезиниң принципиниге дүүштүр боду шиитпирлээр ужурлуг деп, төлевилелде чугаалаан. Айыткан «комиссия» көрей айтырыын шиитпирлээринге херек кырынга түгле дузалавайн турар эвес, харын база ону таарыштыр шиитпирлээринге моондактап турар. Оон ужурунда үстүнде айыткан чурттар ук «комиссияны» бо резолюцияны хүлээп алган хүнүнден эгелээш ийи ай хуусаадан эрттирбейн, дужүрерин саналдаан.

—⊙—

Берге айтырыглар

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Чоокта чаа АКШ-тың камгалал министри Лэйрд кадык камгалал, чырыдыышкын болгаш социал хандырылга министри Финч-биле кады Висконсин штаттың Стивенс-Пойнт хоорайжыгажында университединге чеде берген. Вьетнамда дайынга удурланган студентилер ону килеңнээшкин-биле уткаан. Бодунуң үезинде ол округтан конгресске соңгуткан. Лэйрд университетке студентилер конференциязынга чүве чугаалаан. Конференцияның киржикчилери министрге энмежок айтырыгларны салган, ол айтырыгларның хөйү вьетнам дайынга хамаарышкан болган. АКШ бужар-чүдек дайынын чүге соксатпайн турарын, Вьетнамдан бодунуң шериглерин чүге үндүрбейн турарын килеңнээн студентилерге тайылбырлаары министрге дыка берге болган.

ЧССР-ниң ЧАЗААНЫҢ ХУРАЛЫ

ПРАГА. (СЭТА). Прагага ЧССР-ниң чазааның хуралы оон Даргазы О. Черниктиң даргалаашкыны-биле бооп эрткен.

Чазак Чехословакияның партия-күрүне төлээлериниң Совет Эвилелинге аян-чоруунуң түңнелдерин чугаалажып көрген.

ЧТК агентилелдің дыңнатканы-биле алырга, чехословак төлээлериниң аян-чоруу болгаш совет удуртукчулар-биле оларның чугаалажыышкыннарының түңнелдери ийи чурттуң чаңчыл болган ажы-дүңма кады ажылдажылгазынга улуг салыышкын, оларның аразында харылзааларның хөгжүдезинге чугула үе-чада болур дээрзин ЧССР-ниң чазаа демдеглээн.

Чазак ийи чурттуң аразында харылзааларны улам ыңай бүгү талазы-биле хөгжүтер дугайында үзел-бодалдарын бүрүн чаңгыс аайын чугаалажыышкыннарның бадыткаанын бедии-биле үнелээн. Ол чорук Совет Эвилели биле Чехословакияның политиктиг, экономиктиг болгаш культурлуг кады ажылдажылгазын калбартырынга калбак аргаларны ажыдын турар.

Совет Армияның Чехословакияны хостаан хүнүнден бээр 25 чыл оюн найырал, кады ажылдажылга болгаш бот-бодунга дузалажыр дугайында чаа Керээге ат салыры-биле демдеглээр деп, ийи чурттуң төлээлериниң шиитпиринге чазак байыр чедирген. Ук керээ совет-чехословак харылзааларның бедик деңнелин, ийи чурттуң бүгү талалыг болгаш сырый кады ажылдажылгазын, оларның үзүлбес найыралын көргүзер.

Чазак ЧССР биле ССРЭ-ниң аразында экономиктиг болгаш эртем-техниктиг кады ажылдажылганы бүгү талазы-биле ханыладыр дугайында чугаалажыышкыннарның түңнелдериниң онза ужур-дузазын үнелеп көрген.

Даштыкы херектер министрлериниң Прагада чөвүлел хуралы

ПРАГА. (СЭТА). Будапешт кыйгырыынга ат салган социалистиг күрүнелериниң—Болгария Улус Республиканын, Венгр Улус Республиканын, Герман Демократтыг Республиканын, Польша Улус Республиканын, Румыния Социалистиг Республиканын, Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелинин болгаш Чехословак Социалистиг Республиканың даштыкы херектер министрлериниң чөвүлел хуралы октябрь 30-де Прагада ажыттынган.

Чөвүлел хурал ниити-европа чөвүлел хуралынга белеткелбиле холбашкан чамдык айтырыгларны чугаалажып турар.

Кады ажылдажылганы бажыглаарынга салыышкын

БРАТИСЛАВА. (СЭТА). Словакияның Коммунистиг партизының ТК-ның Президиуму Чехословакияның болгаш Совет Эвилелиниң партия-күрүне төлээлериниң Москвага чугаалажыышкыннарының түңнелдерин чүүлдүг деп санаан. Президиум ол чугаалажыышкыннарны ЧССР-ниң болгаш ССРЭ-ниң улустарының бүгү талалыг кады ажылдажылгазын калбартырынга, ЧКП биле СЭКП-ниң аразында ажы-дүңма, эш-хуузунуң харылзааларын быжыглаарынга үнелиг салыышкын кылдыр демдеглээн.

ВЬЕТНАМ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ ПАРИЖ ЧӨВҮЛЕЛ ХУРАЛЫ

ПАРИЖ. (СЭТА). Октябрь 30-де Парижте Делегей конференцияларының бажыңынга Вьетнам дугайында дөрт таланың чөвүлел хуралынын эзлчеглиг 40-гы пленарлыг хуралы болган.

Делегей судун соңгаан

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). 1970 чылдың февраль 5-тен эгелеп хосталыр албан-дужаалга делегей судунуң беш кежигүнүн КНО-нуң Кол Ассамблеязының пленарлыг хуралынга болгаш Айыыл чок чорук Чөвүлелинге соңгаан.

Дараазында он чыл хуусаада делегей судунуң кежигүннериниң составынга бадылаашкынының хөй нуруузу-биле ылаңгыя П. Д. Морозовту (ССРЭ) соңгаан.

Чаа судан чазак

ХАРТУМ. (СЭТА). Суданның Революстуг чөвүлелинин шиитпирин ёзугаар Судан Демократтыг Республиканың премьер-министри Бабикер Авадалла албандан дүшкен. Революстуг чөвүлелдің даргазы Джафар Нимейри министрлерниң чаа кабинедин тургускан болгаш премьер-министр болган. Премьер-министр чораан болгаш Революстуг чөвүлелдің даргазының оралакчызы болур Бабикер Авадалланы даштыкы херектер министринге болгаш юстиция министринге томуйлаан, судан армияның кол штавының начальниги Халед Хасан Аббас камгалал министри, майор Фарук Осман Хамадалла иштики херектер министри болган.

Камбоджага удур чөңгээ

ПНОМПЕНЬ. (СЭТА). Октябрь 18, 19 болгаш 22-де америк-сайгон шериглер чурттакчылыг Дакдам суурнуң районунда (Мондулкири можу) камбоджа девискээрже агаардан болгаш чер кырындан халдаан. Балыглаттырганнар бар. Материал талазы-биле улуг когаралды чедирген.

Ол дугайын дыңнатпышаан, Камбоджаның национал радиозу агрессорларның бо үүлгедиглериниң кемниг уржуун демдеглээн. «Бистиң кызыгаарларывысты хүндүлеп көөр дугайында АКШ-тың медеглели турзажок, АКШ-тың болгаш оон эвилелчилериниң шериглериниң күргаг черден болгаш агаардан Камбоджаның девискээринче халдаашкыны катаптавышаан» деп, национал радионуң тайылбырында чугаалаан.

Пномпень радиозунуң дыңнатканы-биле алырга, кижи талазы-биле когаралды чедирген шынгыы элээн чөңгээлер чурттуң кызыгаар өске-даа районнарына, ылангыя Свайриенг биле Кандал можуларга база болган. Америк-сайгон шериглер бо ийи можуже үргүлчү халдап турар.

—◆—

Ливанда байдал

БЕЙРУТ. (СЭТА). Чуртта байдал чоорту чогумчуп бар чоруур. Чурттуң хөй хоорайларына комендант шагын соксаткан, а Бейрут, Триполи болгаш Сайд хоорайларга кызырган. Октябрь 28 дүнеаннде Бейрутка болган чазыдырыышкыннарны болгаш чепсектиг месилдежишкиннерни патриотчу бөлүктер Ливанга душкүүрлүг байдалды үргүлчүлээринге сонуургалдыг империализирек идегеттериниң чөңгээлиг үүлгедин кылдыр көрүп турар.

Чуртта иштики политиктиг байдалды тайылбырлаышаан, «Ап-Нида» дээр депшилгелиг солуннуң бижээни болза; «Палестина партизаннарга удур, Ливанда болгаш өске-даа араб чурттарда национал-хосталгалыг шимчээшкинге удур угландырган сүлчээни боттандырар арганы америк империализмге-даа база иштики реакцияга-даа боттарының бербезин чон болгаш ылаңгыя депшилгелиг, антиимпериалистиг күштер бүзүредин көргүскен.

—⊙—

ЛАОСТУҢ АГААРЫНГА ДУЖҮР АТКАН

ХАНОЙ. (СЭТА). Касан Патет-Лао агентилелдің дамчыткаңын барымдаалаан, Вьетнам информас агентилелдің дыңнатканы-биле алырга, Лаостуң патриоттары октябрь 15-те Саваннакет можунуң агаарынга ийи америк вертолётту дужүр аткан. Мынчалгаш Лаостуң девискээриниң агаарынга дужүр аткан америк самолёттарның болгаш вертолёттарның ниити саны 1181 четкен.

Кайгамчык хүнге

КАТМАНДУ. (СЭТА). В. И. Ленининиң төрүттүнген хүнүнден бээр чүс чыл оюнуң байырлалынга холбаштыр чорудуп турар хемчеглериниң дугайында дыңнадыглар Непалдың янзы-бүрү хоорайларындан кээп турар. Непалдың найысылалы Катмандудан ырак эвес Чарикот хоорайда «Джанахит» дээр улусчу библиотекага «В. И. Ленининиң амыдыралы болгаш ажыл-чорудулгазы» деп темага симпозиум болган.

Чурттуң мурнуу талазында Караинагхат хоорайга Ленинге тураскааткан фильмнер фестивалы улуг чедишкин-биле эрткен. В. И. Ленин дугайында совет плакаттарның делгелгезин аңаа организастаан.

ТЕГЕРАН. (СЭТА). В. И. Ленининиң төрүттүнген хүнүнден бээр 100 чыл оюнуң белеткелинге болгаш совет-иран найыралга тураскаал болдурган хөй кижи киржикчилиг кежээ Совет Эвилели-биле культурлуг харылзааларның Иран ниитилелдің найырал бажыңына солун болгаш утка-шынарлыг эрткен.

Ниитилел ленинчи юбилейге тураскааткан калбак хемчеглериниң программазын айыткан дээрзин ниитилелдің баштаар черинин президиумунуң даргазы Ансари дыңнаткан. ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының Чөөн чүк шинчилел институдунуң улуг эртем ажылдакчызы төөгү эртемериниң доктору В. Ли «Ленин улустарның найыралының дугайында» деп лекцияны номчаан.

ПАТРИОТТАРНЫҢ СОГУУШКУННАРЫ

ХАНОЙ. (СЭТА). Мурнуу-вьетнам патриоттар америк интервентилериң болгаш оларның чалчаларының шериглеринге согуушкуннарны таварыштырарын үргүлчүлеп турар.

Октябрь 15 дүнезинде хосталганың Улусчу чепсектиг күштериниң дайынчылары Бенче можуда америк-сайгон шериглериниң туруштарынче чедишкинниг халдаан. ВИА агентилелдің дыңнатканыбиле алырга, патриоттар дайынның 190 ажыг солдат, офицерин сандан үндүрген.

Октябрь 11-ден 20-ге чедир тулчуушкуннар үезинде Куангчи можунуң Зиолинь районунга Улусчу чепсектиг күштериниң отрядтары дайынның 100 ажыг солдадын узуткаан, оон иштинде 40 американнар бар болган. Патриоттар дайынның беш самолёдун дужүр аткан болгаш алды брокетранспортёрун чок кылган.

Бургас—Болгарияның эң улуг үлетпүр, культура болгаш курорт топтериниң бирээзи. Үлетпүрүнүң ында ажылдап турар будурулге черлери 1936 чылда бүгү капиталистиг Болгарияның будурып турган продукциязындан аажок хөй продукцияны берип турар.

Чурттуң эң аныяк будурулге чери нефть-химия комбинады Бургастың болгаш бүгү республиканың чоргааралы болу берген. Комбинатты Совет Эвилелиниң дузазы, совет тускай эртемнериниң киржилгези-биле туткан болгаш делгемчилерин үргүлчүлеп турар.

ЧУРУКТА: (солагай таладан оң талаже): Бургастың нефть-химия комбинадының оператору Христо Лазанов, комбинатта совет инженер А. И. Попов, этилен будурер цехтин начальниги Василь Харизанов, совет инженер Л. П. Речков.

С. КУЛИШОВТУҢ фотозу. (СЭТА-ның фотохрониказы).

Берге айтырыглар

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Чоокта чаа АКШ-тың камгалал министри Лэйрд кадык камгалал, чырыдыышкын болгаш социал хандырылга министри Финч-биле кады Висконсин штаттың Стивенс-Пойнт хоорайжыгажында университединге чеде берген. Вьетнамда дайынга удурланган студентилер ону килеңнээшкин-биле уткаан. Бодунуң үезинде ол округтан конгресске соңгуткан. Лэйрд университетке студентилер конференциязынга чүве чугаалаан. Конференцияның киржикчилери министрге энмежок айтырыгларны салган, ол айтырыгларның хөйү вьетнам дайынга хамаарышкан болган. АКШ бужар-чүдек дайынын чүге соксатпайн турарын, Вьетнамдан бодунуң шериглерин чүге үндүрбейн турарын килеңнээн студентилерге тайылбырлаары министрге дыка берге болган.

ОЧЕРК

ЧЕТТИРДИМ, ЭМЧИ!

Ол хүн Александра Норбуевна бажыңына орай чаныс келген. Туран хоорай Советинин күүсекчи комитединин сессиязына хөй-ле айтырыгларны чугаалашкан. Кол айтырыгларның бирээзи болур чонның культурлуг хандырылгазына хамаарыштыр, арыг-шевер болгаш кадыкшылга талады-биле ол бодунуң саналынга четпестерни тодазы-биле чугаалап, оларны кыска хуусаада әдип болурунуң аргазын депутаттарга саналдаан.

Сессия орайтады доозулган. Дээрде сылдыстар четчи берген. Дүнеки сериин салгынга шыырныкса-даа, Александра Норбуевна дыка далашпайн, таваар, арыг агаарны хандыр тынын каан чораан. План әзугаар ол даарта Билелиг фермазының малчыннарынга профилактика ажылы чорудуп барбышаан, беседа база кылып бээр. Район төвүнден эмчи келген деп дыннаан, суурнуң эмчи дузазы хереглеп чоруур чурттакчылары база мурнундагы шыкаш, суурда медпунктуга ыглып келир. Арыг-шевер болгаш уруглар кижизидилгезиниң талазы-биле оларга лекция кылып бээри әртык эвес деп бодап чоруп орган.

Александра Норбуевна кежээки чемин чылытпайн-даа ижип алгаш, удуп чыдып алган. Шагырап, турупканындан, ол дораан-на чык кылдыр удуй берген. Дүн ортузу четкелекте дүүренчиг эжик соктаашкынындан оттуп келген.

— Александра Норбуевна, иштиг кижи эккелдилер, әртен-не эзди аарын эгелээн дидир. Ам-даа божун чадады, дежурный эмчи силерни келдиртип тур—деп, ак халадының кырындан плащь эштп тыртып алган сестра, шала буруузуна аарак дыңнаткан.

Үр болбаанда Александра Норбуевна иштиг кижиниң чанында чеде берген.

— Аа, силер-дир силер але, акып, кандыг-дыр силер?— деп, эмчи дораан-на сагыш човап айтырган. Ол Малиновка чурттуг аныяк хөрөөженин таный тыртып каан. Ийе, ол аныяк не аңаа каш-даа катап кээп, эмчиниң консультациязын ап келген. Аныяк өг-бүле тургустунга-ла үш чыл ажа берген. Олар оолдуг азы кыстыг болурун күзеп чораанйар. Ынчалза-даа ол күзел алдын-не үр боттанмаан. Бир эвес Малиновка сүт-бараан фермазынга Куулар эмчи баштаан бөлүк эмчилер профилактика ажылы кылып келбээн болза, аныяк өг-бүленің аас-кежин чайлайдаа бээр магат чок. Ынчап Александра Норбуевна Куулар ферманың хөрөөженнерин чыып алгаш, арыг-шевер, кадыкшыл, чаш уругну азырап, доруктурары дээн ышкаш, не кижилерниң сагыш човап чоруур айтырыгларынга харыы берип, ажыктыг сүмени каткан.

Дүн уруун иштиг аныяк не эмчиниң сүмези әзугаар ай санында консультациягa кээп, шинчидип ап турган. Александра Норбуевна иштиг кижиниң байдалын ооң мурнунда-ла билир болгаш доктаамал хайгаарап турган. Ол ону шинчип дооскаш, чанында турган эмчиже болгаш сестраларже көргеш:

— Паталогия!— деп, кыскаы-биле чугаалаащ,— таз кыаны-дыр. Кесерово сечениеге белеткениңер!— дээн.

Эмчиниң чугаазынга ажыгланы билдинмес медицина терминнериниң утказын билбес иштиг кижи чүү-ле дээрі ол ирги дээнзиг, коргуп, эмчиже дүүрээзин-биле көрүп чыткан. Эмчи иштиг кижиже көрүп келгеш, аңаа ооңум болгаш бүзүрелдиг чугаалаан:

— Уруунар холчок улуг, кончуг моге кижи болур боор, ынчангаш ону ижиндеи чалаар апарган. Кортцаңар, ындыг таварылга бөза болгулаар чүве — дээн.

Удавайн иштиг кижини операцияга белеткепкен. Ак халаттыг, маскаларлыг кижилер турар черлеринге тургулапкан. Эмчи боду кезилде кылыр черин новокаин-биле сыкыртып алган. Операция эгелээн. Өрээл иштп ыржым барган. Чүгле херекселдериң кыңгырааны болгаш эмчиниң кыска-кыска командалары дыңналыр.

Эмчи ижинин каттар аайы-биле кезип, кескен черин тускай кыскаштыгаштар-биле аптин кончуг кыстырып ап, сыстып келген ханны стерильдиг тампон-биле чода тыртып каап турган.

Кезек када ыржым апарган. Ында турган улустарның чүректериниң сокканы безин боттарынга дыңналып турган ышкаш сагындырган. Эмчиниң хаваанда дер кылаңайнып, ооң кара карактары улам шинтпирлиг апарган... Кезек када хаанныаа мегечи ыржымны хеп-хенертен чырык өртемчейге чаа тыптып келген кижиниң бодунуң көстүп келгениниң дугайында чырык делегейге чарлаттынган үнү үрепкен.

Ак халаттыг кижилериң карактарында хүлүмзүрүг чайнай берген. Чаа кижини акушеркага хүлээдип бершкеш, ону сен-не чагырып көр дээнзиг, ам ооң алгызыче сагыш-даа салбайн, Александра Норбуевна ажылын үргүлчүлеп берген.

Эмчи кескен черин каттар аайы-биле даараап дооскаш, аарыг кижиниң судалын, тывыжын база катап айтырган.

— Хандан кудуңар!— деп, база-ла кысказы-биле чугаалаан.

Операция доозулган соонда, Александра Норбуевна ординаторскаяга келгеш, чымчак сандай кырынга шагжок олуруп алган. Айыыл чайлап әрте берген билинген оожургал ооң арнында көстүп турган-даа болза, кестирген кижиниң байдалы ам-даа чиик эвес дээрзин ол билип, ооң кылганы ол хевирлиг әлээн каш операцияларны сактып орган. Красноярскиниң медицина институдунга өөренип тургаш, практика үезинде ооң башкызы, дуржулгалыг хирург Вера Филипповна Гиливентиниң ындыг операцияны чорудуп турганын Шура бир дутаарында көрген. Практика үезинде чеже, кандыг операция көрбээн дээр, а бо кесерово сечение дээрге эң-не берге операцияларың бирээзи дээрзин Шура ынчан билген. Бойдустуң чаяаганы чайгаар божулданы үзе кирип, кадык эттп кезери ындыг амыр эвес. Черле ынчаш не кижиниң төл төрүп, ону азырап, естүрүп алыры ындыг амыр эвес, ооң амы-тыны кестиң кырынга-даа келир, бо кижи эмчи дузаламчызын үезинде албаан болза, дуп уруу-биле кады бергедээр ийик. «Эмчиниң ажылы буянныг-ла-дыр. Аванның мени эмчи бол деп чагып чорааны-даа аңаа эвестир»— деп, улуг эмчиге ассистентилеп турганы дүүренчиг минуталарының кызыгый чок үелеринде безин Шура боданы бээр турган. Ол акушер-гинекологтуң тускай әртемин шилип алганын аваазынга бижирге, аваның кайы хире өөрүп турганын Шура бо-ла сактып кээр. Тос уругларны яаны-бүрү байдалдарга божуп, өстүрүп каан ооң иезин Куулар Чучуң эмчиниң, ылаңгыя хөрөөженнер эмчизиниң не кижиге кайы хире керектиин билир.

Алыс күзелин чедип алыр дээш шудургу өөренип турган солун чылдар студент шимээн-даажы-биле, хөглүг кежээлери-биле, берге экзаменнери-биле әрте берген. 1966 чыл. Красноярскиниң медицина институдун дооскан аныяк эмчини республиканың Кадык камгалал министерствозу Бии-Хем районче ажылдадыр чорудупкан. Ооң бээр ам үш чыл әрткен. Бо кыска үениң иштинде аныяк эмчи чоннуң хүндүткелин чаалап апкан. Ол аныяк-даа болза дуржулгалыг улуг эмчилерден дудак чок, районда ону билбес кижи-даа чок. Берге-даа, белен-даа операцияларны, аңаа чайгаар-даа божулдаларны хүлээп алырда, ол хөлчок белеткенип, кончуг кичээнгейлиг чорудар. Берге таварылгалар үезинде ооң коргуп, хөлзеп турганын кады ажылдап турар эштериниңкым-даа көрбээн. Бир катап эмчилериниң бирээзи ооң айтырган:

— Александра Норбуевна, силер бо хире аныяк хирецерде, берге операция үезинде бичии-даа дүвүрээр деп чок, арта-ла баштактангылай суг каап турар, ол ындыг дуржулганы кажан-иргин шинчээдип алганыңар ол?

— Хөлзевес боор ийик бе, мен сактырымга харын кымдан-даа артык дүвүрээр ышкаш мен. Ынчалза-даа оомну кажан-даа операция столунуң чанында турган өөрүмге көргүспезин кызар кижи мен. Бир кижиниң хөлзээшкини өске кижиже дамтып, ону база хөлаедиптер болгай. А шупту хөлзеп, девидеп туруп бээр болзувусса, чүү болгу деп-дир. «Эмчи кижи операция кандыг-даа берге болза, тудуп киришлетсе, девидеп, коргуп болбас, ең ылангыя бодунуң сүрээдээшкинин аарыг кижиге черле көргүзүп болбас» деп мээң башкыларым Вера Филиповна-даа, Анна Васильевна-даа чагып турар чүве. Мен оларның арга-методун ажылымга ажыглаар дээш орадаажыы чоруур кижи мен—деп, ол харыылаан...

Эртенги хала чөөн түктей хереп, ооң кызылымаар хереги соңга өттүр өрээл иштин чырыда берген. Дүне уйгу удуваан эмчи, шагырап, могай бергениндеи, бичии када кум кыпны тыртып алырын бодаза-даа, уйгу келбээн. Диван оргазынче бажын чөлей салгаш, караан шийин алгаш, кезек олурган. Палаталар кезип чорааш келген дежурный сестра эмчиже сагыш човаанаыг көргеш, дааш-шимээн үндүрбези-биле сандайга кончуг алар олуруп алгаш, демдеглелин бижий берген.

— Кескен кижизис кандыг чыдыр, Мария Константиновна?— дээн эмчиниң үүнүдеи сестра сырбаш дээн.

— Аа, тавыда чыдыр, Александра Норбуевна, силерни удуп олурар деп бодадым, чоп бичии када ийленип чыдып алгаш, удуй тыртып албас силер—деп, үр чылда олла эмнелгеге ажылдап келген дуржулгалыг улуг сестра Мария Константиновна Кирюшкина сагыш човап айтырган. Үр болбаанда, Александра Норбуевна турган, чаа кестирген кижиниң палатазынче углаппан.

Аарыг кижи алаан дыңыг човуурдап каап чыткан. Эмчи ооң судалын тутпан. Чанында эмчи чедип келгенин билип каап, ол караан ажыдып келген. Ооң карактарын чаптар долуп, бүдеңейин берген.

— Ажырбас, кескен дээрлинде черле аар боор чүве, удавас ол әрте бээр. Оглунар азжок шыырак кижи болду, үнүнүң безин дыңыы кончуг, адырам, дыңнаңдаан. Ол ышкажыл харын... Таптыг-ла ол өйде чаа төрүттүнген уруглар өрээлиндеи чаш уругнуң негелделиг ыглаан үнү дыңналып келген. Чаа хамааты эмиг эмерин негеп турары ол ышкажыл. Удавас силерге ону эмзирери-биле чедирип келир — деп, эмчи чугаалаан.

Аныяк ненин карактарында хүлүмзүрүг, чаштар өттүр чайнай берген. Ол бүгү-ле күжүн чыып-чыып алгаш, алар сымыранган:

— Четтирдим, эмчи!

Эмчи ооң суларай бергеп холун дыңыг туткаш, палатадан үне берген...

«Четтирдим, эмчи!» Ол үүректиң ханызындан үнүп, кижилериниң кадыкпыды, аас-кежин дээш чаа-чаз, буянныг иштп кылырынче улам чалгынандырып келир чылыг сөстү Александра Норбуевна чеже катап дыңнаваан дээр!

Е. ТАПОВА.

„ШЫН" СОЛУННУ ЧАГЫДЫЛГАНЫ НОМУНУНАР

ЧАГЫДЫЛГАНЫҢ ӨРТЭЭ:

чылда—6 рубль,
алды айда—3 рубль,
үш айда—1 руб. 50 к.

Ажыглалдан үнген демир аймаан мартеннерже

Ажыл-агыйның хереглелиннге ажыглап каапканындан үрелип азы эзеп калган машина-техника аймааның не-зектерни удур чыып ап, күрүне планында көрдүнгенин әзугаар катап дужаары коллектив бүрүзүнүң хүлээлгези болур. Ажыглалдан үнген демир артынчызы заводка баргаш катап машиналар, комбайнар болгаш өске-даа техника болуп үнер.

Кара-даа, өөнүг-даа демирниң кескиндизин планда көрдүнгенин әзугаар дужаарын республиканың «Сельхозтехника» каттыжыышкынынга чатырткан организациялар багай эвес деңнелде боттандырын турар. Бо чылын бир муң тонна кара демир аймаан чыып, мартеннерже чорударын көрген. Оон аңыда 30 тонна өөнүг демир дужаар ужурлуг бяс. Салбырлардан Тандының «Сельхозтехника» каттыжыышкынны 111 тонна кара металл дужаар чыл планын әрткен тос айларда 147 тоннага ажыр дужаган. Ол коллектив өөнүг кескидилерниң планын база күүседиринің кырында келген. Бо ажылагыйның удуртукчулары ол чугула соруланы хожудаашкын чокка күүседирин холга ап, чогуур хемчеглерни алганы билдингир-дир.

Ол ышкаш Бии-Хемниң, Кызыл-Мажалыктың, Улуг-Хемниң «Сельхозтехника» каттыжыышкынының салбырлары болгаш Чадаананың автобазазы 9 айның планын күүседиңкенин демдеглэри чугула.

Демир аймаан чыып, дужаарынче сагыш салбас удуртукчулар биске ам-даа бар болуп турар. «Сельхозтехниканың» сеңтелге эргелелиниң начальниги Г. Савин тоомча чок чоруунуң уламыдан 6 тонна демир дужаары шуут күүсеттинмээн. Тес-Хемниң, Чадаананың салбырларының удуртукчулары өөнүг демир дужаарынче кичээнгей салбаапындан, чаңгыс-даа тоннаны Кызылче үдүрүп чоруттаан.

Күрүне мурнунга өрелиг болуп артып калган бүдүрүлге черлери чыл төнчүзүнге чедир салдыган соруланы күүседиринче кичээнгейни салыры чугула.

И. ОЛДЫРЕВ.

Чер-черде бижидилге

☆ ЧӨӨН-ХЕМЧИК районнуң «Октябрь 30 чылы» колхозунда партия комитеди секретары (Монгуш Хожур-оол) ажыл-агыйның кежигүнвери болгаш ол чоок-кавыда чурттап турар ажылчы чоннуң кижи бүрүзү 1970 чаа чылда чагылгалыг болзун дээш органнастыг ажылдарны бедик деңнелге тургускан. Колхозтуң ферма эргелекчилери, бригадирлери парлалга бижидилгези политиктиг кампанияда массалыы-биле киржип, чонну солуп, сеткүүл чагдыы алырынче эвилелдеп келгеннер. Мыныгы янзылыг эки ажылдың түңнелинде баянталажылар 1100 экземплар солун, сеткүүлдерни чагыткан.

Үстүнде ажыл-агый ышкаш районнуң «Искра», Ленин аттыг колхозтарында парлалга бижидилгези база багай эвес чорун турар. Совет чазактың үндезилекчизи Владимир Ильич Ленинниң төрүттүнгениниң бээр 100 чылының юбилейин демдеглээр, келир чылын кижи бүрүү ийиден эвээш эвес чагыдылгалыг турзун дээш «Сүт-Хөл» совхозта партком болгаш Чадаана хоорайның бүдүрүлге, албан организация черлеринде партия организациялары хүн бүрүде организастыг хемчеглерни ап турар.

Районда «Чыраа-Бажы» совхозта партия комитеди (секретары Куулар Казылдаа) организастыг хемчеглерни кошкак чоруткаңындан чурттакчы чоннга онаштыр парлалга бижидилгези 50 хуу безин четпээн. «Тыва» совхозтуң Хөндергей салбырында бижидилгениң байдалы чүгээр-даа болза, Теве-Хая салбырында дыка куду болуп турар. Бо дугайында совхозта партком болгаш чер-черде партия организацияларының дарыы хемчет алыры негеттинин турар.

☆ БАЙ-ТАЙГА район парлалга бижидилгезиниң талазы-биле октябрь 20-ге чедир республикага 4 дугаар черге турган. Парлалга бижидилгезиниң талазы-биле ол үеним иштинде «Мурнакчы» колхозу мурнуку одурутга чоруп, 1143 экземпляр солун, сеткүүлду чагыткан. Ында партия организациязының секретары Донгак Мижит-оол, почта салбырының әргелекчизи Дамба Оигай-оол олар чоннуң парлалга бижидилгезин чогуур деңнелге турзар дээш арасында харылзаалыг ажылдап турар.

Октябрьның сөөлгү хүнүнде Тээли суурга районнуң партия организацияларының секретарларының хуралын СЭКП райкомунуң агитация болгаш пропаганда киллизи чыылдыргаш чер-черде парлалга бижидилгезиниң дугайында чугаалашкан. «Тээли» совхозтуң Найырал, Кызыл-Даг салбырында партия организацияларының, секретарлары Монгуш Дукур-оол, Ондар Ойдуп оларның солун, сеткүүл чагдылгазының талазы-биле информациязын алган. Үстүнде ийи организацияның парлалга бижидилгезин багай организастап турарын ол чыышка демдеглээш дарый хемчээн алырын хүлээндирген.

☆ ТАНДЫ район парлалга бижидилгезиниң талазы-биле әрткен-даа чылдарда, чаа чылдың бижидип турар бо-даа хүннерде хамыктың соонда чоруп турары дыка четпес. Районда Бай-Хаак ортумак школазы-биле көжүп чоруур механизастаттынган № 585 колоннадан өске үлетүр бүдүрүлге, албан организация черлеринде парлалга бижидилгеиниң байдалы дыка багай. Чаа чылдың парлалга бижидилгезин шаңкынчыдарынче районнуң чер-черде партия организациялары боттут хемчеглерни алыры негеттинин турар.

С. ТАС-ООЛ.

ЧАА БАРААННАР

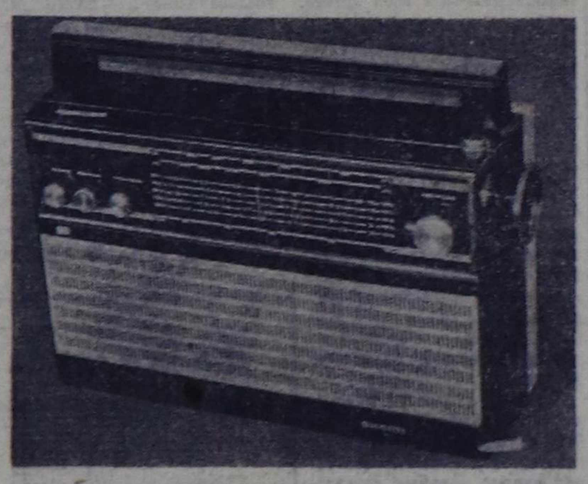

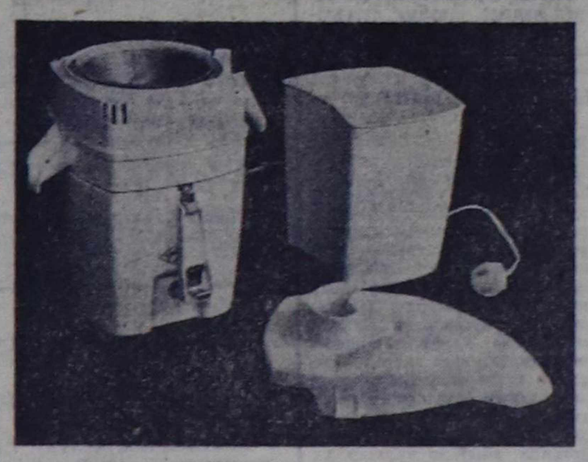

МОСКВА. ССРЭ-ниң Садыг министерствозунуң улустуң хереглел бараанныарының эң эки хевирлерин көргүзериниң доктаамал Бүгү-звилел делгиириниң эксперттер чевулелиниң массалыг бүдүрер кылдыр чепшээрзэн бараанныарының бирээзи—2-ги «Океан» бүдүштүг, чорумалдар эдилээр, транзисторлуг радиоприёмник. Ону 1970 чылда Минскиниң радиозаводу бүдүрүп эгелээр. Радиоприёмник эң ыыска чалгыглар-биле катай сес диапазонуг болгаш кончуг эки дыңналыр үннүг. Ажылдадыр күш бээр комплексизи-биле катай радиоприёмниктиң деңзизи 3,5 килограмм (үстүнде чурукта).

—⊙—

Шак дургузунда 18 килограмм чимис, ногааны сайгарып ажылдап шыдаар бо хоолу сыскырыычызын Москваның «Күш-ажыл тугу» заводу бүдүрер. Ооң деңзизи 3,5 килограмм.

И. САВИНОВАНЫҢ фотолары. (СЭТА-ның фотохроникалары).

Куулуг хөлдүң чурумалы

Куу куштуң шынчызын бүгүде билир. Ындыг-даа бол, әр куунуң кыс кууну эшсиннерин дыңнааннар ховар боор магат.

Львов хоорайның Стрый парыгына бир аңчы чалгыны сыныг куу эккеп берген. Парктың ишчилери ол кууну эжиртин алгаш, ак кууларга эжештир, хөлче салып киргген. Әр куу бир кыс куу-биле найыралдыг, оон чаңгыс базым-даа ыравас апарган. Паркка келгеннер куштарны хлеб, далган, чигир-биле чемгеррге, әр куу чемниң эң аммаанныын эжинге бээр болган.

Кыс куу-биле шагдан тура найыралдыг чораан база бир әр куага ол анчыг болган. Ол әр куу бир катап дестүнмейн, демги чаа келген әр куага шоглап чеде берген, ооң кондаалайындан сегирип алгаш, сугже октапкан. Октадыпкан куунуң томаанныы кончуг болган, бодунуң базыдырыкканын-даа тоовайн, кыс куузунга чеде берген.

Ылаңгыя туттурган амытаннарын, куштарын ботбодун эшсинери хаая эвес көстүр. Олар хөй көржүп, үнүп дыңнажып, аралажып чаңчыга берген зайы-биле бот-бодун эшсинер апаар. Суг куштары эштежип, уяланыр, чапарындан өске үелерде черле холуштур өөрлежип алган чоруур. Туттурган әр куунуң кыс кууну чайгаар эшсинер апарганын көргеннис ол-дуо. Ону кижи дег угаанныг деп болбас — деп, УССР-ниң Эртемнер академиязының корреспондент-кежигүнү А. С. Лазаренко тайылбырлаан.

И. ЛОСЕНКО,
(СЭТА-ның корр.).

Ойнаашкынныг салыышкыннар

Кызыл хоорайның ажылчы чоннарының ортузунда ойнаашкынныг салыышкыннар улуг нептерелги алган. Акша шыгжадырының (ажаалга кассаларынга) бо хевири өске хевирлерден онзагай ылгалдыг болгаш бир чыл дургузунда ийи катап, апрельдиң болгаш октябрьнын бирги декадаларында ойнаашкын тиражтарынга киржир.

Тираж бүрүзүнде-ле бир муң салыышкынга хамаарыштыр 25 ойнаашкын таваржыр, оон иштинде бир ойнаашкын 200, ийи ойнаашкын 100 хуунга, өскелери 25, 50 хуулларга таваржыр. Бо ойнаашкыннар чартык чыл иштинде шыгжаткан акшаның ортумак артынынга хамааржыр. Акша шыгжалып турар кижилер ийи, үш катап өлчалыг болуп, ойнап ап болур, чүге дээрге ойнаашкынга киришкен салыышкыннар дараазындагы тиражтарга киржирин уламчылап турар.

Бо чылдың апрельде болган 53-кү тиражка Мария Якушева 204, Анна Ванькова 117 рубльди, а сентябрь 9-та әрткен тиражка Геннадий Краславцев 150 рубльди ойнап алган.

1969 чылдың дургузунда ойнаашкынныг салыышкынларга ниитизи-биле 6 муң хире рубльди ажаалга кассазы төлөөн.

Ф. ОПОЛЕВ.

Чемпион адынга төлептиг

САН-ХУАН. (СЭТА). Пуэрто-Риконуң найысылалы бо хоорайда болган, хөл-шыдыраа талазы-биле улустар арасының маргылдаазынга делегей чемпиону Борис Спасский тишлекчи болуп үнген. Маргылдаага ол чемпончу әзу-биле салып, сес кижини уткан, чеди кижи-биле хайыныашкан, чаңгыс-даа кижээ уттурбаан. 11,5 санны ол чедип алган.

Оон дараалында киргеннер: Парма (Югославия), Бисгайер (АКШ) болгаш Браун (Пуэрто-Рико)—10-10, Шмид (ГДР)—9,5, Ларсен (Дания) болгаш Доннер (Голландия)—9-9 санныгдыг болгаш оон-даа өскө.

5 чыл иштинде маргылдаага киришпээн Бисгайер бодунуң гроссмейстер адын бадыткаан, ынчаарга Браун—гроссмейстер болурунуң нормазын күүсеткен. Бо маргылдаага киржир деп турган гроссмейстер Фишер (АКШ) аңаа келбейн баарга, маргылдаанның мырыңай сөөлгү минуталарында Браун киргеп турган.

АЛЧЫ УДУП АЛГАН

Хөл-шыдыраа талазы-биле спорт мастериниге кандидат Геннадий Галузин Кызылдың башкы институдунуң 13 шилиндек шыдыраачылары-биле хары угда ойнаап, 9 санны алгаш, бүзүрелдиг удуп алган.

К. КЫЗЫЛ-ООЛ.

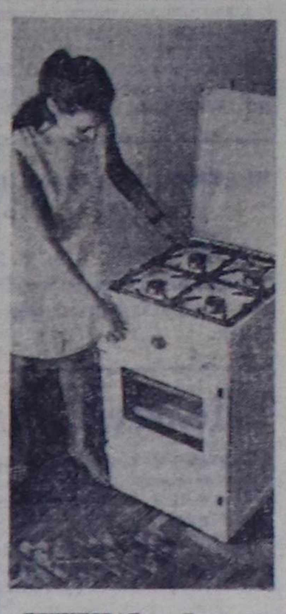

ЛЕНИНГРАД. Ленинградтың газ аппаратуразы бүдүрер заводу амыдырал хандырылгазынга ажыглаар чаа газ плитазын бүдүрүп үндүрер деп планнаан.

ЧУРУКТА: чаа газ плитазы.

Ю. БЕЛИНСКИЙНИҢ фотозу. (СЭТА-ның фотохрониказы).

АДА-ИЕЛЕРГЕ

Чажыртынары — багай чаңчыл

ООЛ болгаш кыс уруглар он алды хар четкеш, паспорт алырлар. Ол база-ла оларның амыдыралынга солун болуушкуннарының бирээзи болур. Кажан паспорт алганда, комсомол кежигүнүге киргеннер, сес чыл азы ортумак школа дооскандa, төрүттүнген хүнү келгенде уруглар ада-иезинге чүү-даа ыыттавайн, боттарының таныш-көрүш эш-өөрү-биле ийикпе, азы чаңгыс классчы эштери-биле каттыжып алгаш, боттарының арызында дугуржуп чугаалашкаш, тускай шөлээн черге демдеглексээр. Ооң түңнелиг кандыг боор болурул? Чамдык таварылгаларда арага ижип, орай дүнеге чедир шуугаазын үндүрүп турып бээр ийикпе, ада-иелерин сагыш човадып, хей черге диледир ужурга таварыштырар. Харыа-даа шоп-содаа болу бээри чадавас.

Уругларның кижизидилгези, ажы-чаңы аңгы-аңгы болур. Колдуунда ада-иелериндеи хамааржыр. Маңаа ындыг чижектен киприп көрейн. Сес класс дооскан Надяның аваазы әлээн үр үе дургузунда эге класстарга башылап келген. Ынчангаш Надя эш-өөрүн, бичилерни аажок хүндүлээр, ылаңгыя бажыңына дүңмаларын чемгерер, ойнадыр, уруглар номундан солун чүүлдер номчуп бээр чаңчылдыг. Надяның ада-иезі бажың ажылы кылырда бот-боттарынга үргүлчү дузалажыр, найыралдыг, арага-дарыга-даа хандыкпас. Ынчаарга Надяның оңнуу Сергейниң ада-иезіндеи ындыг эвес, үргүлчү арага-даар, оглумуң канчаар өөренип турарын тооп көрбес, школага барбас, бот-боттарын эки-бак сөглежир. 5—6 ничээл сөөлүнде школадан чаныс кээрге, Сергейниң ада-иезі бир-ле болза, бажынны шоочалаа каапкан боор, чок-ла болза, эзирик, эки-бак сөглешпен орарын ол хөй катап көрүп дыңнап келген.

Бир-ле катап Сергей бодунуң төрүттүнген хүнүн таварыштыр Надяны дуюкаа чалаан чүве-дир. Ол дутайын Надя аваазынга безин чугаалаваан. Баш дыраар дыргак, думчук аржыылы, одеколон садып алгаш, чалаан черинге чеде берген. Оолдар, уруглар даа арбын чыылган турган. Аалдан әлээн ырак, арыг иштп чер болган. Үр-даа болбаанда кежээлээн. Надяның амыдыралының иштинде эң-не баштай дашка көдүрүп, кызыл арага ишкеп ол. Уруглар таныылап, ырлажып турда чамдык «кылыннай» берген оолдар оларны чара кирип, дүрюктаныы турып бергеннер. Ол арызында бир эзирик ool Надяның холундан туткаш, таныылай бээрге, Сергей эскерип каап, ыыт-даап-даа чок бир үстүрген, ынчаар орта демги ool база үстүрген. Оон соонда уруглар дезер ужурга таварышкан. Сергейниң аажы-чаңының ужу-кыдыы Надя ынчан билген. Сергейниң эш-өөрү-биле эп-найырал чок чоруу Надяны аажок хомудаткан. Ол хүнден эгелээш, Сергейниң арнын көрбес, чугаалашпас деп Надя быжыы-биле шиитпирлеп алган. Бо чижек болза, Надя биле Сергейниң кижизидилгезиниң, аажы-чаңының ылгалдыын көргүзүп турардыр.

Надя орай чаныс кээрге, ада-иезі удувайн, аажок сагыш човап турган болган. Уруу чүге орайтаанын, каяа чораанын ада-иезинге ажыы-биле чугаалап берген. Уруглардың төрүттүнген хүнүн, паспорт алганын, школа дооскаанын демдеглээрін кым-даа хорувайн турар. Чамдык ада-иелер ону культурлуг, чараш эттиреринге күзээрлер, а чамдыктары ындыг эвес, харын оларның-биле кады арагалаарын бодаарлар. Бо болуушкуннарга улуг кижилер киржип, боттарының эки чаңчылын көргүзери ажыктыг. Ындыг хүннерде арага аймаан ажыглавайн, хире-шаа-биле белек-селек тудуп, солун оюнтоглаа кылып, каткы-хөглүг эртпреринге кымга күзенчиг эвес боор. Ада-иезинге чүүдаа ыыттавайн, дуюкаа чажыртынар чоруктун уржу ындыг болгулаар-дыр. Бо болза чүгле чаңгыс чижек-тир, моон-даа хейну чугаалап болур. Келир үениң әзулуг салгакчыларын өстүрүп кижизидериниге бо база чугула ужурдузалыг дээрзин уттуп болбас, эргим ада-иелер.

А. ДЫРТЫЙ-ООЛ.

ДЫҢНАДЫГ

Ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай күүсөмунуң шиитпирин әзугаар **Кызыл хоорайның сүлде демдээн** чогаадыр талазы-биле мурнунда чарлаттынган конкурстуң хуусаазын 1970 чылдың январь 1-ге чедир узаткан.

Редактор К. Н. ДИНГА.

КИНО

НОЯБРЬ 1-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Эскадраның чок болганы» 10, 14, «12 шакта кол кижи келир» 16, 17.45, 19.30, 21.15 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Гимнастёрка болгаш фрак» 10, «Бажелээ дээрден» 12, 1.50, 3.40, 5.30, 7.20, 9.40 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Күзелдер үези» 15, 17, 18.45, 20.30 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ:

Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАР: Редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчыларының болгаш пропаганда киллизиниң 35-24, харыысалгалыг секретарының 23-35, партийжи амыдырал киллизиниң 23-54, культура киллизиниң 37-13, кедээ ажыл-агый киллизиниң 21-47, үлетүр киллизиниң 22-64, чагаа база совет турзузуг киллизиниң 41-27, информация киллизиниң 20-60, бухгалтерияның 31-75, корректорларның 27-41. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче болгаар.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында парлалга әргелелиниң типографиязы. (Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, 1.).

Солун неделяда алды катап үнер

ТС—00842.